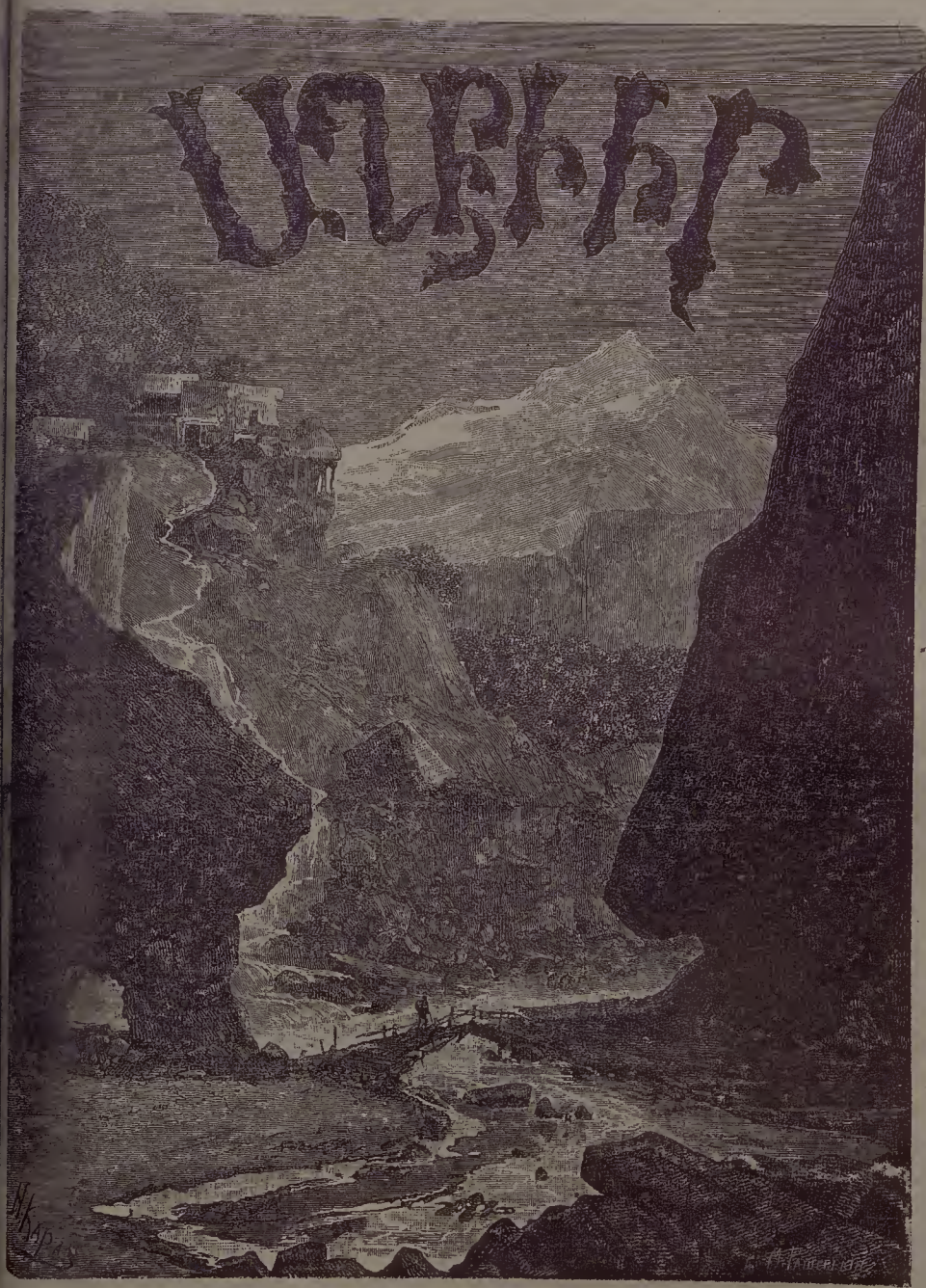

№ 12

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

1884

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

№ 12

ԱՌԱՋԻՆ ԲԱԺԻՆ

Ոսկեթիփուկ (ժողովրդական զբոյց) . Ա.—Պետ.
Ապրես . Ս. Քամալեանց.
Եղիշ (Հէյնէից բանաստեղծութիւն) Զօհ.
Երկու երեկոյ (Կօտ-Մուրիկայի առակներէն) Օր. Շուշանիկ.
Հնճուր (բանաստեղծութիւն) Ա. Տ.

ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Օղբ և նրա յատկութիւնները (շարունակութիւն) Յ. Զօհրաբեանց.
ՀԵՏԱՔՐՔՐ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ստուարածղծից շոգենաւ, Բակտերիաներ զբամներ լրայ. Գրքերի լրայի թողք. Մի գիւտ ծովի յատակում. Կենդանի եղանակաւորեր և ջերմաշաւեր. Երկրագեղիս լրայ բժշկիկներ թիւը. Կաթը քնշպէս է հարկաւոր խմել:

ԱՅԼ ԵՒ ԱՅԼՔ

Միջին դարերում անուշադիր բժշկիկներն ինչպէս էին պատժում. Նէպոմուկ Լեմբերսէ:

ԶՈՒԱՐՃԱԼԻՔ

Հանելուկներ. Ազգականներ. Խնդիրներ. Սրամիտ հարցեր. Շուտասելուկ. Իերուս. Նախընթաց № 11-ի մէջ եղած հանելուկներն և բերուսի բացատրութիւնը:

ԵՐԿՐՈՐԴ ԲԱԺԻՆ

Երկրորդ տարուայ յերջը. Մարդու միքանի հասարակական զգացմունքների մասին. Մանկական օրինակելի դրադարան:

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ներկայ տարուայ պրէմիան. «Վարժարան» և «Մանկավարժանոց». «Արձագանք». «Աղբիւր» նուիրողներ. Թեմական տեսուչներին. Խմբագրութեան ստացած գրքեր. «Աղբիւրի» նուէրը. «Մանկավարժանոց»: Բաց նամակներ «Աղբիւրի» չլճարողներին. Զեն տպագրուել. Պատասխաններ. Յայտարարութիւններ:

«Աղբիւրի» առաջիկայ համարը լոյս կը տեսնի ճիշտ յունուարի մէկին և կուղարկուի առաջի պրէմիայի (օրօգրաֆիկական պատկերի) հետ միայն նրանց, որոնք բացի իրանց բաժանորդագրութիւնը նորոգելուց վճարած կըլինին և բաժանորդագիրնը:

ԱՂԲԻՐ

ՄԻԱՄՍԵԱՅ ԴԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԵՐԵՐԱՆԵՐԸ

ԵՒ

ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

№ 12

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

ԹԻՖԼԻՍ

ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆՅԻ ՏՊԱՐԱՆ

ՕՐՔԵԼԵՆ ՓՈՂՈՑ, № 1 ԵՒ 2

1884

1808. 12. 11. 1809.

1809. 12. 11. 1810.

1810. 12. 11. 1811.

1811. 12. 11. 1812.

1812. 12. 11. 1813.

1813. 12. 11. 1814.

1814. 12. 11. 1815.

1815. 12. 11. 1816.

1816. 12. 11. 1817.

1817. 12. 11. 1818.

1818. 12. 11. 1819.

1819. 12. 11. 1820.

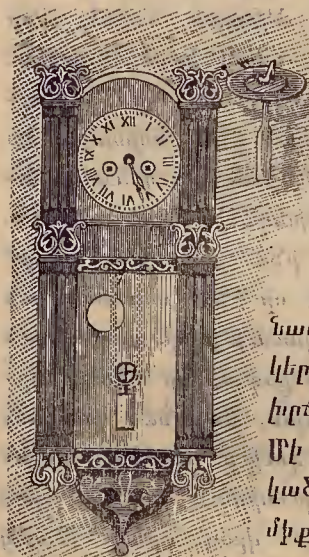
1820. 12. 11. 1821.

1821. 12. 11. 1822.

1822. 12. 11. 1823.

ՈՍԿԵԹԵՓՈՒԿ

(Ժողովրդական գրույթ)

ի ժամանակ ծովի կշտին կենում էր մի ձկնորս։ Այդ ձկնորսը ունէր մի որդի՝ անունը Ոսկան, որը շատ խելօք, բարի և փափկասիրտ տղայ էր։ Մօր մահից յետոյ խեղճ տղան մնաց հօր էրանամբին և ծովի սիրուն ձկներէն ընկերութեանը յանձնուած։ Ձկնորսի խրճիթը շատ անշուք և համեստ էր։ Մի փոքրիկ սենեակ մաքրած, յստակած և կոկիկ շինած, միջումը բացի մի քանի ամաններից, անկողնից, մի տաշտից և սիրուն ուռկանից աւելի ոչինչ չկար։ Ձկնորսը և իր որդին ապրում էին ուրախ և անհոգ։ Անհոգ եմ ասում, որովհետեւ նրանց գործը ոչ թէ հոգս էր, այլ գօւարճութիւն և ուրախութիւն։

Մի գեղեցիկ օր հայր և որդի դուրս եկան ծովի ափ և ուռկանը ձգեցին ծովը։ Երբ ծանրացած ուռկանը դուրս քաշեցին, տեսան, որ մէջը մի սիրուն և ոսկեթեփուկ ձուկն էր ընկել։ Այդ ձուկը այնքան գութեկան և գրաւիչ էր, որ ձկնորսի տղան բռնեց նրան և սկսեց ճակատը, սիրուն սև-սև աչիկները և ոսկեգոյն թեփուկները համբուրել, պաշ անել։ Նա իրան մտքումը խօսք տուեց, որ գեղեցիկ ձկանը չի մորթիլ, այլ իրան մօտ կրպակէի, կը-

պահպանի: Ձուկը բաւականին մեծ էր, այնպէս որ ձեռքով տուն տանիլը դժուար էր: Ձկնորսը հրամայեց որդուն, որ ձկանը ուռկանի մէջ բռնած պահի, մինչև ինքը գնայ խրճիցը տաշտը բերի, որ ձկանը մէջը դնեն, մորթեն, աղ անեն: Խեղճ ձուկը տեսաւ, որ իրա մահուան ըոպէն հասել է, սկսեց լաց լինել, խլալտալ ու թլալտալ: Տէր Աստուած, որքան զարմացաւ ձկնորսի տղան, երբ ոսկեթեփուկը լեզու եղաւ և մարդու նման խօսեց այսպէս.

— Սիրուն տղայ, անո՛ւշ ընկեր, արի ինձ խղճած, իմ անմեղ կեանքս՝ խնայիր, ինձ ազատիր: Ես ձկների իշխանի որդին եմ և նրա մինուճար զաւակը: Իմացիր, թէ որքան լաց կըլինին իմ խեղճ ծնողքս՝ հայրս ու մայրս, երբ իմ մահս լսեն: Արե՛ ինձ բաց թող, դ՛ուժ ունեցիր, սիրտ ունեցիր: Ա՛խ, թէ որ ինձ ազատութիւն շնորհես, ես այնժամանակը քո լաւութիւնը, բարութիւնը և երախտիքը չեմ մոռանալ: Ես քեղ մի օր պէտքը կըգամ: Ինչ ծառայութիւն, որ հրամայես, ես յանձն կառնեմ:

Այս խօսքերը խեղճ տղայի գուլթը շարժեց, աչքերիցը արտասուքը գլգուր-գլգուր թափվում էր: Նա խղճաց անմեղ ու չալստտուրիկ ձկան վրայ, բաց թողեց նրան իր կապերից և քաղցրութիւնով ասաց. «Գնա՛, իմ սիրունիկ, իմ հոգեակ, իմ անուշիկ, ազատ եղիր ծովի ալիքների մէջ և ինձ յիշիր»:

Ձուկը, որ ուրախութիւնից քիչ մնաց ուշքից դնում էր, խելքը կորցնում էր, չլրիւպալով ընկաւ ջուրը, իր սիրուն զլուխը բարձրացրեց և ուրախ գոլարթ ձայն տուեց. «Մնաս բարով՝ ցտեսութիւն, իմ բարեսիրտ»:

Ձկնորսը վերադարձաւ տաշտը ձեռին, բայց եկաւ տեսաւ ձուկը չկայ. դարձաւ որդուն և հարցրեց.

— Ա՛յ տղայ, Ո՛սկան, ո՛ւր է ձուկը:

— Հայրիկ, պատասխանեց որդին, ես բաց թողի նրան: Թէ որ տեսնէիր, նա ո՛նց կ'ալտալէն մեզ նման խօսում էր,

աղաչում էր, որ իրան արձակեմ իր կապերից, Հայրիկ, այնժամանակ գու էլ կըխղճայիր նրա վրայ:

Ձկնորսը միտը բերեց, թէ ինչքան սիրուն և մեծ էր այն ձուկը, և այնպէս բարկացաւ իր որդու վրայ, որ բարկութիւնից աչքերը կարմրեցան և շրթունքները դողդողում էին: Նա ոտը գետնին խփեց և գոռաց խեղճ տղի վրայ. «Գնա՛ կորիր, այսուհետեւ իմ որդին չես, որ իմ խօսքը չկատարեցիր: Տանիցս դուրս ելի՛ր, հեռացիր. ո՛ւր ուզում ես, գնա՛, էլ իմ աչքին չերեւաս»:

Ձկնորսը բարկութիւնից չէր իմանում, թէ ինչ է անում, խեղճ տղայի ձեռքից բռնեց և տանից դուրս արաւ:

Անբախտ Ոսկանը գնում էր ծովի ափով շուարած, գլուխը կախ, աչքերը արցունքով լիքը: Ջատ գնաց, թէ քիչ՝ ինքն էլ չգիտէր, վերջապէս հասաւ մի սրընթաց գետի ափ: Գետը քջքջալով ծովն էր թափվում: Ի՞նչ անէր Ոսկանը, թո՛ղ անցնէր գետը: Նա սկսեց գետի ընթացքին հակառակ վերեւ բարձրանալ, որպէսզի մի նեղ տեղ գտնի, որ թռչի՝ անց կենայ: Մի քիչ առաջ գնալով՝ նա տեսաւ, որ գետի վրայ մի օտար և անծանօթ տղայ կամուրջ է բնկել: Անծանօթը ձայն տուեց նրան.

— Եղբայր Ոսկան, արի՛ վրայովս անցիր, ի գուր տեղը ջուրը մի՛ մտնիլ, որ ոտներդ թրջուին:

Ոսկանը չէր վստահանում, վախենում էր, որ խեղճ տղայի մէջքը կըցաւի: Բայց անծանօթը խնդրեց, համոզեց, և մեր Ոսկանը անցաւ գետը մարդից շինած կամուրջի վրայով: Յետոյ անծանօթը ինքն էլ անցաւ և եկաւ Ոսկանի մօտ: Ոսկանը՝ նրան շնորհակալութիւն անելուց յետոյ, հարցրեց.

— Ի՞նչ մարդ ես և ո՞ւր ես գնում:

— Ես էլ քեզ պէս մի խեղճ տղայ եմ, պատասխանեց անծանօթը, գնում եմ աշխատանք անելու, և ինչ լաւ ելաւ, սրանից յետոյ ես ու դու կընկերանանք:— Ոսկանը

էլ ոչինչ չհարցրեց: Նրանք ճանապարհ ընկան: Յոր շոք էր: Արեգակը երկնքի վրայ պոպոզում, փալփում էր և իրան անեղներով մարդու աչքեր էր ծակծկում: Ոսկանը և իր ընկերը տեսան, որ շոքը շատ դուռ է անում՝ նեղում է, վճռեցին, որ ճամբի մօտ բնած ջուխտակ ծառի տակը նստեն: Այդ երկու ծառերը, որ կասես քոյր և եղբայր բռնել էին ճամբի կշտին, այնպէս գեղեցիկ տուներ էին ձգել՝ հովանոց շինել, որ մարդ տեսնելիս քէֆը կըզար: Երկու ծառերի մէջտեղից բղխում և սուսիկ-փուսիկ հոսում էր մի սառն աղբիւր: Մեր ճամբորդները նստեցին ծառերի շուռքում՝ աղբիւրի մօտ, որ մի քիչ հանդստանան: Անծանօթը, որ իրան անուանում էր Ոսկեթեփուկ, խօսեց այսպէս.

— Եղբայր՝ Ոսկան, ընկերացանք, հիմա էլ արի եղբայրանանք:

Այս ասելով՝ նրանք իրանց ձկուլթի ծայրերը կտրեցին արիւն հանեցին և իրանց արիւնը իրար խառնեցին, եղբայր դարձան արիւնով, սրտով և հոգով: Ամեն մէկը իր գլխից երեք հատ մազ պոկեց, իրար հետ փոխեցին, լաւ փաթաթեցին և իրանց ծոցումը խնամքով պահեցին: Այս բոլոր բաները կատարելուց յետոյ, նրանք մէկմէկու համբուրեցին՝ պոռօտի արին և իրանց տեղը նստեցին: «Հիմի հալալ եղբայր ենք մենք», ասում էին նրանք, իրար երեսի նայում և ուրախ ժպտում:

Եղբայր Ոսկան, ասաց Ոսկեթեփուկը մի փոքր լըռութիւնից յետոյ, մենք գնում ենք աշխատելու, արի իրար խօսք տանք, երգում անենք, որ սրանից յետոյ ինչ որ աշխատենք, բերենք հալալ եղբօր նման կէս անենք, բաժանենք, սրովհետեւ ես չեմ ուզում, որ մեր մէջ «իմ ու քու» լինի: Ոսկանը խօսք տուեց: Նրանք երգուեցան, պայման կապեցին որ իրանց խոստմունքը հաստատ պահեն:

Յոր շոքը անցաւ նրանք վերկացան ու ճամբայ ընկան: Փոքր ժամանակ ղնախուց յետոյ, նրանք տեսան,

որ ճամբան երկու մասի է բաժանվում—մինը դէպի աջ, միւրը դէպի ձախ: Նրանք ջոկուեցան իրարից և ամեն մէկը մի ճամբան բռնեց—Ոսկեթեփուկը աջ ճամբով գրնաց, իսկ Ոսկանը՝ ձախ: Սալայն բաժանուելուց առաջ նրանք իրար գրկեցին, շատ լաց եղան և երկար ժամանակ փաթաթուած մնացին: Նրանք լուռ միմեանց խոստացան, որ իրանց եղբայրութիւնը՝ միշտ և հանսպաղ պահպանեն:

Մենք, իմ սիրելի ընթերցող մանուկ ընկերներ, թողնենք Ոսկանին, որ իրան ճամբան շարունակի. եկէք մենք ընկերանանք Ոսկեթեփուկին և նրա հետ գնանք, տեսնենք ինչ է շինում մեր խելօք ընկերը:

Ոսկեթեփուկը ամբողջ օր ճանապարհորդում էր: Նա գնաց-գնաց, չգիտեմ ինչքան, շատն ու քիչը Աստուած գիտէ և վերջապէս հասաւ մի քաղաք: Հեռուից, որ տեսաւ քաղաքը, գեղեցիկ և բարձր տները, սիրտը թինդ առաւ, շատ ուրախացաւ, որ շուտով մարդու երես կըտեսնէ և իրա համար մի գործ՝ ղեղմունք կըճարէ: Երբ որ քաղաքին մօտեցաւ, պարիսպներին հասաւ՝ սիրտը ահ ու դող ընկաւ: Տէր Աստուած, ինչ տեսաւ խեղճ տղան: Նա սարսափելով նկատեց, որ պարիսպները շինած էին մեռած մարդկանց մարմիններից, իսկ աշտարակները մարդկանց գլուխներից: Ոսկեթեփուկը քստմնեցաւ. մագերը բիզ-բիզ կանգնեցան: Խեղճ տղան ահ ու դողով կամաց փսփսում էր. «Ա՛խ, ի՛նչքան անգութ են եղել սրբանց սպանողները, ի՛նչ քարասրտութիւն է այս, ի՛նչ վայրենութիւն. Տէր Աստուած, սիրտս ճմլվում, տակն ու վրայ է լինում»: Ոսկեթեփուկը արագ-արագ ուղղեց իր քայլերը դէպի քաղաքամէջը, որպէսզի շուտով հեռանայ այս սրտաճմլիկ տեսարանից: Նա հասաւ քաղաքի մեծ հրապարակը: Այնտեղ մարդիկ խռնուած էին: Զատերը անց ու դարձ էին անում, գնում-գալիս էին. իսկ շատե-

ըր՝ ըստ մեծի մասին անբանները և դատարկաշրջիկները, հաւաքուած խօսում էին: Փողոցները լիքն էին մարդկանցով: «Ուրեմն, այս քաղաքը աւերակ չէ եղել», մտածում էր Ոսկեթեփուկը:

Նա մօտեցաւ մի մարդու և հարցրեց.
— Այս ինչ քաղաք է:

— Այս թագաւորանիստ քաղաք է, և ահա հեռուն մեր թագաւորի շքեղ պալատը:

Ոսկեթեփուկը էլի առաջ գնաց և մօտեցաւ մի ուրիշ մարդու և ցածր ձայնով հարցրեց.

— Ասացէք, խնդրեմ, ինչո՞ւ այս քաղաքի պարիսպները մարդկանց մարմիններով է շինած:

— Դրանց մեր թագաւորն է սպանել տուել, պատասխանեց քաղաքացին: Եւ թէպէտ հարցից շեղվում էր, բայց անոց՝ «գիտե՞ս ինչի համար» ու սկսեց պատմել հետեւեալ անցքը.

«Մեր թագաւորը մի գեղեցիկ և սիրուն աղջիկ ունի: Այդ աղջիկը շատ խելօք է և մեծ ուսում ստացած: Այս էլ պէտք է ասեմ, որ նա մեր թագաւորի միակ ժառանգն է: Յանկարծ մի օր խեղճ աղջկայ լեզուն կապուեց՝ համբացաւ: Ոչ ոք չիմացաւ, թէ պատճառն ի՞նչ էր: Ի՛նչքան ճար արեցին, դեղ դարման արին, այնուամենայնիւ խեղճ աղջիկը մնաց համր ու համր»:

— Յետո՞յ, հարցրեց Ոսկեթեփուկը:

— Յետոյ այն է՝ որ թագաւորը ամբողջ աշխարհին իմաց տուեց, մուսնետիկ զրկեց ամեն տեղ և հրամայեց. «Ով որ իմ աղջկանս կըխօսացնի, ես նրան կընտրեմ իմ թագաժառանգ և իմ աղջիկս նրան կ'նութեան կըտամ»: Ամեն տեղերից մարդիկ եկան. իշխաններով, իմաստուններով, գիտուններով լցուեցան մեր քաղաքը, միայն ոչ ոք չկարողացաւ թագուհուն խօսացնել: Բայց ով որ չէր կարողանում խօսացնել՝ թագաւորը նրան իսկույնէիժ սպանիլ էր տալիս: Բոլոր մար-

դիկ, որոնք ուղեցան այդ բանը և չկարողանցան, իսկա-
նուեցան: Ահա այդ թշուառների մարմիններն էին, որոնք
պարիսպի քարերի տեղն են ծառայում:

Եւ այս ասելով՝ քաղաքացին անցաւ գնաց:

Ոսկեթեփուկը զարմացաւ, ապշեցաւ և ընկաւ մտա-
ծութեան մէջ: «Ա՛խ, և սրանից յետոյ որքան մարդկանց
արիւն պէտք է թափուի: Ես եթէ կարողանայի այդ աղ-
ջրկանը խօսացնել, այնժամանակ շատերի կեանքն աղա-
տած կրլինէի: Արի՛ գնամ և առաջարկեմ այդ բանը թա-
գաւորին»: Ոսկեթեփուկը առաջ գնաց և խնդրեց մի մար-
դու, որ իրան թաղաւորի մօտ տանի: Բարձր Հասկացան,
թէ նա ինչ է ուզում: Ամենքը նրան համոզում էին, որ
չգնայ: Երիտասարդները փսոսում էին նրան և ասում.
«Մեղք ես, ջահիլ ես դեռ, ջիւան ես, օրդ ինչե՞ս ես սեւ-
ցնում»: Բայց Ոսկեթեփուկը գիտէր, որ իր նպատակը
սուրբ է, ասում էր. «Մի՛ք վախիլ, ես Աստուծով թաղու-
հուն կըխօսացնեմ»: Ճար չկար, նրան տարան թաղա-
ւորի մօտ: Թաղաւորը նրան հարցրեց. «Ո՞վ ես դու. ա-
նունդ ինչ է և ո՞ւմ տղան ես»: — Ես հեռու աշխարհից,
ուրիշ թաղաւորութիւնից եմ. անունս է Ոսկեթեփուկ,
ծովի-թաղաւորի որդին եմ և եկել եմ, որ թաղուհուն—
քո աղջկանը խօսացնեմ: Թաղաւորը որ լսեց նրա հա-
մարձակ և խելօք խօսքերը, տեսաւ նրա վայելուչ հասա-
կը, շէնք ու շնորքը և խելօք աչքերը, փսոսաց նրան
և ասաց.

— Ափսոս ես, ես՝ չեմ ուզում, որ քո արիւնն ընկնեմ. գնա՛ն
ապրի՛ր, կեանք վարի՛ր: Դու չես կարող իմ աղջկանը խօսացնել:
Թաղաւորն ապրած կենայ, խօսեց Ոսկեթեփուկը, էս
յոյս ունիմ, որ կարող եմ ձեր աղջկանը խօսացնել: Մի՛ք նա-
խի իմ երիտասարդութեանս վրայ: Ես ուզում եմ թէ ձեր
աղջկանը ազատել և թէ ուրիշներին: Երբ հարկաւոր է
ուրիշի կեանքն աղատել, ես փոխադից չեմ վախենում:

Վերջապէս թագաւորը համաձայնեց: Պայման կապուեցաւ: Պայմանի գորութիւնով եթէ Ոսկեթեփուկը որոշեալ ժամանակում խօսացնէր թագաւորի աղջկանը, թագաւորը պէտք է կատարէր իր խոստումը. իսկ եթէ ոչ, խեղճին պէտք է զլխատէին: Թագաւորը կանչեց իր իշխաններին և պալատականներին. նրանց հետ նստեց մի սենեակում, իսկ կից սենեակում դրեց իր աղջկանը և Ոսկեթեփուկին: Իշխանները պէտք է վկայ լինէին այդ ձեռնարկութեանը և փորձին:

Ոսկեթեփուկը դարձացած և շատ յուզուած էր: Նա դտնվում էր թագաւորի զարդարուն և շքեղ պալատում: Նրա առաջ՝ բազկաթուռի վրայ նստած էր թագուհին, որը ցաւելով և ափսոսանքով նայում էր Ոսկեթեփուկին: Ոսկեթեփուկն էլ իր կողմից ափսոսում էր խեղճ աղջկան: Կարճ ժամանակից յետոյ նշան տուեցին. բոլորը իրանց տեղը բռնեցին, ականջները սրեցին և ոկսեցին լսել: Ոսկեթեփուկը սկսեց իրան իրան խօսել, որովհետև թագուհին ոչ մի խօսք բերանիցը չէր հանում: Նա առաջին անգամ այսպէս խօսեց.

— Թագուհի, ես շատ ափսոսում եմ, որ դու այդպիսի փորձանքի ես հանդիպել: Երանի՜ թէ առողջանաս և քո հօրդ ուրախութիւն պատճառես: Ես լսել եմ, որ դու ուսում առած ես՝ դիտուն ես, բարի և քնքոյշ սիրտ ունիս, գութ ունիս դէպի խեղճերը և նեղացածները: Գուկարող ես արդար դատաւոր լինել, ուստի ես մի դատաստան ունիմ, խնդրեմ իմ դատաստանը կտրես, եթէ սիրում ես արդարութիւնը, անմեղութիւնը և ճշմարտութիւնը:

Թագուհին ձայն ծպտուն չհանեց: Ոսկեթեփուկը շարունակեց: Նա սկսեց իր փորձը.

— Թագուհի, մի բան կը պատմեմ քեզ, միայն խնդրում եմ շնորհք անես ինձ լսելու:

Թէպէտ այդ օրուայ պատմութիւնը մեզ անծանօթ

չէ, բայց Ոսկեթեփուկի և Թագուհու վիճաբանութիւնը մեզ, սիրելի ընթերցողներ, օգտակար է: Ոսկեթեփուկը սկսեց պատմել. «Մի ձկնորս և իր որդին ապրում էին ուրախ և երջանիկ: Մի օր նրանք մի սիրուն ձուկը բռնեցին: Մինչ հայրը կերթար տուն աման բերելու, որդին ձկանը սփսոսաց և բաց թողեց: Հայրը եկաւ, որդու վրայ բարկացաւ և տանից դուրս արաւ»: Եւ Ոսկեթեփուկը մանրամասը պատմեց ինչ որ անց էր կացել խեղճ Ոսկանի զլխովը, և պատմութիւնը վերջացնելուց յետոյ, հարցրեց Թագուհուն. «Ով էր մեղաւորը: որդին, որ իր հօր խօսքը չսեց, թէ՞ հայրը, որ իր անշնորհք որդուն տանից վռնդեց»: Թագուհին դարձեալ լուռ էր, ոչինչ չէր խօսում: Ոսկեթեփուկը շարունակեց. «Այստեղ որդին մեղաւոր էր և արժանի իր հօր պատժին: Ինչո՞ւ նա իր հօրը չսեց: Ինչո՞ւ նա ապերախտ եղաւ: Չէ՞ որ այն ձուկը մարդկանց պէտքի համար է ստեղծուած: Ինչո՞ւ մի ձկանը չմորթել: Խեղճ հայրը ինչ անէր: Թէ՛ պէտ ջաւում էր որդու վրայ, բայց նրան պատժեց, որ նա խրատուի և նրանից յետոյ իրա մեծերին պատուի»:

Թագուհին բարկութիւնից կարմրեց, իր սևորեակ աչքերը սևեռեց Ոսկեթեփուկի վրայ, համբերութիւնից ելաւ և հազիւ լսելի ձայնով ասաց.

— Ինչո՞ւ դու այդպէս ճշմարտութիւնից հեռանում ես, Ոսկեթեփուկ: Չգիտեմ, ինձ ուզում ես բարկացնել, թէ քու հասկացածն ես ասում: Ասենք թէ որդին պարտական է իր հօրը լսելու, ասենք՝ թէ նա արժանի է պատժի, բայց մի՞թէ կարելի է ուրանալ, որ նա մի բարութիւն արաւ, մի անմեղ ձկան կեանքը ինայեց: Ա՛խ, ես կրկանեմայի, որ ամեն երեխայ այնպէս փափուկ սիրտ ունենայ, ինչպէս քո պատմած Ոսկանը: Երանի՛ր թէ ուրիշ տղայք նրանից օրինակ վերցնէին:

Ոսկեփեթուկն էլ հէնց այդ էր ուզում որ թա-

գուհին խօսար: Նա իր նպատակին հասնւ, յաղթութիւնը տարաւ: Թագաւորը և իշխանները նրա ճակատը համբուրեցին, շնորհակալութիւն արին և պատիւ տուեցին: Բոլոր նպատար ուրախութիւնից լաց էր լինում: Այնուհետև ուրախութիւններին ու գուարճութիւններին վերջ չկար: Թագաւորը կանչեց Ոսկեթեփուկին և ասաց. «Այնուհետև դու իմ նորդին ես և թագաժառանգը: Ինչպէս կուգես, այնպէս արա: Ես հէնց էգուցումնից իմ անթոս, թագս և գնազանս քեզ կըլա՞նք»): — Դատ շնորհակալեմ, թագաւոր, ասաց Ոսկեթեփուկը, միայն քեզ խնդրում եմ, որ ինձ բաց թողնես գնամ իմ հայրենիքը: Հայրս ծերացած էր, որ ես տանից դուրս եկայ: Ես պարտաւորուած եմ գնալու իմ թագաւորութիւնս: Ինձ հերիք է խաղաղ և ընդարձակ ծովի վրայ թաղաւորելը: Ողորմած, թագաւոր, միայն խնդրում եմ քո խոստումը կատարես և քո աղջկանը ինձ տաս, որ մենք գնանք իմ ծնողների մօտ ու այնտեղ ապակուենք: — Իսկ Ոսկեթեփուկն ու թագուհին մէկմէկու խօսք տուին, որ մինչև մահ քուր և եղբայր կըմնան: Թագաւորը սկզբում չէր ուզում համաձայնուել, բայց ինչ պէտք է անէր: Ոսկեթեփուկին և թագուհուն մեծ փառքով ու պատուով և շքեղ ընծաներով ճանապարհ ձգեց:

Ոսկեթեփուկը իր քարաւանով մօտենում էր ծովին. հրբ. եկաւ մօտեցաւ իրան սիրելի երկու ծառերին, որոնց տակը ինքն ու Ոսկանը եղբայր էին դարձել, տեսաւ, որ հեռուից մի մարդ է գալիս: Նա մի քիչ կանգնեց: Նրա լիշողութեան մէջ դարձեցան անցած օրերի ուրախ լիշատակութիւնները: Նա լիշեց այն ջերմ գրկախառնութիւնները, որոնք տեղի էին ունեցել իր և Ոսկանի մէջ: Այդ միջոցին ճամբորդը մօտենում էր: Բաւականին հեռու տարածութիւնից Ոսկեթեփուկը նկատեց, որ եկողը Ոսկանն է: Վաղեց, առաջը գնաց: Երկու եղբայրները իրար գրկե-

ցին և համբուրուեցան: Ոսկանը պատմեց, որ ինքը գնաց
հեռու աշխարհ, շատ աշխատեց, բայց ոչինչ չշահեցաւ:
Միայն կարողացել էր քիչ տոակ ձեռք ձգել, որը և մեծ
խնամքով պահել՝ բերել է, որ եղբայրաբար բաժանեն:
Թագուհին Ոսկանին որ տեսաւ, շատ հաւանեց նրան: մի-
այն ոչինչ չկարողացաւ խօսել նրա հետ, որովհետեւ խեղ-
ճի լեզուն նորից փակուել էր: Քարսւանը եկաւ հասաւ
ջուրտակ ծառի տակը և կանգ առաւ: Երկու եղբայրները
նստեցին աղբիւրի մօտ և սկսեցին հալալութիւնով բաժա-
նել իրանց աշխատանքը: Բեռների ոսկին և արծաթը և
ամեն թանկագին բաները հալալ կիսուեցան: Հերթը հա-
սաւ թագաւորի աղջկան: Ոսկանը խօսեց. — Եղբայր Ոս-
կեթեփուկ, դու ինձ շատ լաւութիւն ես անում: Քո ա-
հագին հարստութիւնը ինձ հետ կիսեցիր: Ես քո լաւու-
թիւնը երբէք չեմ մոռանալ: Այդ սիրուն աղջկանն էլ
ան քեզ կնութեան և երկուսդ մի գոյգ տատրակի նման
երջանիկ ապրեցէք: «Ո՛չ, սիրելի Ոսկան, պատասխանեց
Ոսկեթեփուկը. պէտք է թագաւորի աղջկանն էլ եղբայ-
րաբար կէս անենք»: Ոսկեթեփուկը Ոսկանի տղաջանքին
և խեղճ աղջկայ լաց ու կոծին մօտիկ չարաւ, սարսափած
աղջկայ ձեռները ջուրտակ ծառիցը կապեց և թուրը վրայ
բերեց, որ խեղճին կիսի: Աղջկայ սիրտը գնաց և աչքպէս
բղկաց՝ որցկաց, որ բերանիցը մի սև օձ վալը ընկաւ:
— Ոսկեթեփուկը մէկ էլ որ թուրը վրայ բերեց — երկրորդ
օձ վալը ընկաւ: Ահա այդ անիծած օձերն էին, որ մտել էին
աղջկայ ներսը և չէին թողնում, որ նա ազատ խօսայ:
Այդ անելուց յետոյ Ոսկեթեփուկը մեծ խնամքով արձակեց
խեղճ աղջկայ թեւերը, երեսովը սառը ջուր տուեց և ուշ-
քի բերեց: Աղջիկը ուշքի եկաւ և իր բարերարի ձեռնե-
րը սիրով պաշպոնում էր: Ամեն ինչ հանգարտուեց: Ոսկա-
նի սարսափը անցաւ: Խեղճ թագուհին ամօթից կարմրել,
վարդի գոյն էր ստացել: Այս բոլոր արարողութիւնից յետոյ

Ոսկեթեփուկը ասաց նրանց. «Իմ քոյր, իմ եղբայր, ինձ լսեցէք: Ես մի գաղտնիք ունիմ ձեզ յայտնելու: Գնանք ծովի ափը, ես այնտեղ կասեմ ձեզ»: Երբ որ ծովի ափը հասան, Ոսկեթեփուկը բռնեց թագուհուն ձեռքը, տուեց Ոսկանին և սրտաբաց ասաց. «Գնացէք ուրախ եղէք, երջանիկ ապրեցէք, մէկմէկու սիրեցէք. բարի եղէք: Սիրելի Ոսկան, դարձաւ դէպի Ոսկանը, քո որդկերանցն էլ այնպիսի բարեսրտութիւն, զթափրտութիւն և փափկասրտութիւն սովորեցրու, ինչպէս դու ունիս»:

Ոսկանը չէր հասկանում, թէ այս խօսքերը ինչ միտք, ինչ խորհուրդ ունին: «Գու իմ բարերարն ես Ոսկան, շարունակեց Ոսկեթեփուկը. ես իմ բոլոր ծառայութիւնով երախտագէտ եմ լինում քեզ: Իմ բարերար Ոսկան, դու իմ կեանքս յազատեցիր»...: Այս խօսքերը ասելուց յետոյ Ոսկեթեփուկը ցատկեց՝ ընկաւ ջուրը: Ո՛հ Աստուած, որքան մեծ եղաւ Ոսկանի դարմանքը, երբ տեսաւ, որ իր անուշիկ եղբայր Ոսկեթեփուկը դարձաւ այն ոսկեթեփուկ ձուկը, որի կեանքը ինքը մի օր խնայել էր: Սիրուն ձուկը մէկ էլ բարձրացրեց իր գրաւիչ գլուխը, չլրխպաց ջրի մէջ և անուշ ձայնով կլպլտաց. «Քարով մնաս իմ Ոսկան, իմ բարերար, մնաս բարով, իմ թագուհի, իմ քոյրիկ: Ես ազատ եմ այսուհետեւ իմ ծովի այլիքների մէջ: Այստեղ լաւ է: Այստեղ սէրը և բարութիւնն են թագաւորում: Ո՛րքան անուշ է ինձ համար ծովի այս դառնահամ ջուրը: Եկէք երբեմն ծովի ափը, ես կերեւամ, ձեզ հետ կրտսնուեմ»...: Այս խօսքերը դեռ ևս չվերջացրած, ձուկը ջրի տակն արաւ: Ոսկեգոյն պղպշակները բարձրանում էին այնտեղից, ինչ տեղ նա թաղուեցաւ, խորասուզուեցաւ դէպի ծովի յատակը: Միայն հեռուից ծովի ծածանուող ալիքների հետ դալիս և ականջին էին հասնում այս խօսքերը. «Մնաք բարով... մնաք բարով...»

Ոսկանը և իր նշանածը աչքերը պլըշած նայում

էին ծովի վրայ:

Քարաւանը ջուխտակ ծառի մօտից ուղեորուեցաւ դէպի ձկնորսի անշուք բնակարանը: Ձկնորսը հեռուից տեսաւ և զարմացաւ: Քարաւանը մօտեցաւ: Ձկնորսն իր կորած Ոսկանին ճանաչեց: Նա վազեց կորած որդու առաջ և կրճքին սեղմեց կարօտագին: Ձկնորսի աչքին չէր գալիս այն ամբաւ հարստութիւնը, որ Ոսկանը բերել էր: Նա միայն չափազանց ուրախ եղաւ, որ իր կորած որդուն գտաւ: Եւ ճրքան ուրախացաւ խեղճ մարդը, երբ իր գեղեցիկ և համեստ նոր հարսիկը տեսաւ: Նա հայրական օրհնանք տուեց իր հարսին և որդուն: Նա մոռացաւ անցած տխուր օրերը և ապրեց ապագայի ուրախ օրերի համար:

Ոսկանը ամուսնացաւ Թագաւորի աղջկայ հետ: Հարսանիքը տւեց եօթն օր՝ եօթը գիշեր: Նրանք Թեթևի տուած շատ անգամ դուրս էին գալիս ծովի ափը: Ոսկեթեփուկը շատ անգամ երևում էր նրանց. խրատում, ուրախացնում էր նրանց և նրանց հոգու մէջ ներշնչում անվերջանալի և սուրբ սէր: Երկինքը քաղցր աչքով էր նայում նրանց վրայ:

Ինչպէս Ոսկանը, Ոսկեթեփուկը և Ոսկանի հարսիկը հասան իրանց մուրազին—իդձին—փափագին, այնպէս էլ դուք հասնէք ձեր մուրազին, ձեր փափագին:

Ա.—ՊԵՏ:

ԱՊՐԵՍ

Ամի պտուղիկ ու անշնորհք տղայ էի. ուստի աւել անուններ չառ ունէի: Ձեռքերս ու ոտներս բարակ էին. անունս դրին չոր-չոփ. բլթս կեռ ու երկայն էր - կեռուկնդիչ: Յերանքս քիչ լացն էր - չընթռնէի. աչքերս սուր, պայծառ էին - պրլըզիկ, վերջապէս էնքան փոքուտ անուններ ունէի, որ իմ աղարս էլ է գալիս նրանց մէկ մէկ համարելը: Այն մի ժամանակ ինձ սեպհական անունով չէին կանչում, ես շատ բարկանում էի: Մեծ քոյրս էլ ինձ մխլթարելու տեղ աւելի բորբոքում էր. և նոր նոր անուններ կպցնում. այդ պատճառով սիրտս չէր տալիս տանը մնամ. կամ կոճի էի խաղում, կամ ցեխից կոլտակներ էի շինում, կամ լիճ էի կապում, մի խօսքով ուզում էի մի բանով մըլուլ անեմ, որ քաշած նեղութիւններս միտս չընկնին: Մայրս վաղուց մեռած էր. ես մայր չունէի. բայց անիրաւ քոյրս գալիս էր ցեխն ու կոճին առնում դիւտլի տալիս, ինձ էլ լճի մէջ ճիւճխալացնում, ասելով.

— չողեմ գլուխդ. դնա հաւերին կուտ տուր, տեղերը գցի, միւրերը բեր դուրեայ անելը սովորիր, տները սրբիր...

Ես տղայ էի, աղջկայ պարապմունքը չէի սիրում, փախչում էի դաշտը. այստեղ աղատ էի, քսր էի գցում, այծերի ետեւից վազվզում, թիթեռներին հալածում, ետեւներից ճլոււմ. քոյր չկար ծեծէր, հայր չկար արգելէր. երեկոները աղեղս վիզս դցած, թրալիսի նետերս դուռիկս խրած հպարտ-հպարտ գալիս էի տուն: Հայրս ոչինչ չէր

ասում, կարծես մի քիչ էլ ուրախանում էր, որ կուռս ու
ոտս հաստանալով շնորհքի եմ գալիս. իսկ քոյրս խեթ-
մեթատելով նայում էր վրաս.

— Կայ մի քիչ հալա, տես հնց կոտրտում, աչքդ եմ
կտխում. դու տան բաները թող, գնա դաշտերը չափեփիր:

Ես վախիցս նետ ու աղեղը գլխիս տակն էի պահում
քնելիս, որ քոյրս չկոտրտէ, ինչպէս մի անգամ աչքս վա-
խեցել էր, երբ դռան տակն էի պահել: Ես կամաց-կա-
մաց լաւ նետաձիգ դարձայ. էլ ոտքերս ու ձեռքերս բա-
րակ չէին, էլ անշնորհք չէի, առաջուայ նման էլ փութ
անուններ չէին ասում: Փայտէ նետերով շատ անգամ
նապաստակներ էի սպանում, կռնումս ոյժ կար:

Այդ միջոցներում լեզգիք էին լոյս բնկել մեր գեղի
կողմերում, յարձակվում էին ճամփորդները վրայ թալա-
նում, կողոպտում, շատ անգամ էլ, եթէ ընդդիմանում էին՝
սպանում: Մեր գեղացիք ահ ու սարսափի մէջ էին բնկել.
արօր, գութան թողած էլ հանդը չէին գնում: Ինձ խօ-
հայրս չէր թողում տանից դուրս գնամ, ինչ թէ դաշտ:
Ես ստիպուած էի ամբողջ շաբաթով տանը մնալ, քրոջս սե-
երեսին նայել, նրա հրամանները լսել: Նա էլ ջիզրու բա-
նեցնում էր. «այս արա, այն արա, այս բեր, այն տար», և
միշտ Աստծուն աղօթում, որ լեզգիքը չհեռանան գիւղից,
որպէսզի տանը մնամ ահից: Ես տխուր էի, ոչ խաղում
էի, ոչ ծիծաղում. քանի տեսնում էի նետս ու աղեղս
պուճախում ընկած՝ սիրտս փղձկում էր, աչքերս լցվում,
մտքումս ասում էի. ետրաբ երբ կըլինի, որ հայրս տա-
նից հեռանայ: Աստուած խնդիրս լսեց. հայրս մի ինչ-որ
տեղ գնաց, քոյրս էլ տոբքերն առած հարևանի տանը դայ-
թան էր գործում: Պուճախից վեցրի նետ ու աղեղս, փե-
շիս տակ թաքցրած ծկեցի դուրս դէպի դաշտ: Վախե-

նալով որ ետեւիցս գան, դաշտում երկար չմնացի, անտառի
 կողմ ուղղեցի քայլերս... Մորի էի ժողովում կանաչ խոտե-
 րում, մէկ էլ տեսայ մի փոքրիկ, երկարաւուն, դեղնաւուն,
 սիրուն բրդոտ աքիով բան ման է գալիս. նետս սարքեցի,
 նշանեցի բրդոտ աքուն. դիպու նետս, մի փաթիլ բուրդ
 էլ պոկեց, բաց անիւսը փախաւ: Աչքումս մտել էր, ու-
 զում էի ողջ բռնեմ, նա գնաց, ես յետեւից, նա գնաց, ես
 յետեւից. ծառերին հասանք թէ. չէ, վաղեց վեր ճիւղերի
 վրայ. ես ուրախացայ, որ աշխատանքս չկորաւ. — վեր կլլեմ,
 ասացի, ձեռքով կրբռնեմ: Հանեցի ոտնամաններս, բարձրա-
 ցայ, մօտը չհասած, աքին փռեց օդի մէջ ու թռաւ:
 Վայ քու տիրոջ, ես քեզ բաց չեմ թողելու: Վեր եկայ,
 առայ ոտնամաններս կոնատակս ու վազեցի միւս ծառի
 տակ, ծկրակեցի դէս, դէն, տեսայ երկու ճիւղի ա-
 րանքից փոքրիկ գլուխն երևում է: Բարկացած գօտիկցս
 մի նետ հանեցի, գցելն ու ծառի մէջ ցցուիլը մէկ եղաւ:
 Այդտեղից փախաւ, թռաւ միւս ծառը. նրանից էլ միւսը,
 այդպէս գնալով մտայ անտառի խորքը, բաց այդ սիրուն
 կենդանին աչքից չէի գցում. վերջին ծառի կալս ընկած
 ճիւղերից ընկաւ դետնին: Մինչև ես մտայ փոսն ու դուրս
 եկայ այն կողմը, էլ չկար, կորել էր, չիմացայ ուր: Ոտ-
 նամաններս թողել էի մի ծառի տակ, որոնելով մեռայ,
 չգտայ. դէսուդէն ընկայ, որ անտառից մի հնարքով ել-
 նեմ, աւելի կորայ: Մութը կոխեց, էլ ոչինչ չէր երևում,
 բացի սև շուաքներից: Ման գալիս տեսայ ծառի տակուկում
 մի ծակ, ձեռքս ման ածեցի, դարտակ փեչակ էր. մէջը
 մտայ: Ամբողջ օրը վազվզելով քաղցը մոտէս ընկել էր, հա-
 ցի ճութը մնացել զրպանումս, հացի կտորը բերանս դրի,
 քունս վեր կոխեց, [մէկ էլ առաւօտը դարձեցի տեսայ
 նղղել քնել եմ. բերանիցս հացի կտորտանքը թափթա-
 փուել էր շորերիս վրայ: Այնքան քնել էի, որ արևը աչ-
 քերս ծակծկում էր փեչակում, դուրս եկայ շորերս շտկեցի,

վազեցի ճլճլող առուում երեսս ու ձեռներս լուացի, նրս-
տեցի ավինն հացի ճոթը կերայ, վերկացայ որ մի կաճան
փնտռեմ անտառից դուրս գամ, նկատեցի մարդկանց ոտ-
նատեղեր:

Հայրս իրիկնադէմ դարձել էր տուն, հարցրել քրոջս, —
ո՞ւր է եղբայրդ: — Չեմ տեսել, առաւօտէն դէսը չի երևում
ոչ թաղում, ոչ դռներին: — Աղջիկ, նետ ու աղեղը տանն
է: — Չէ, տարել է: — Փուչը էլի գնացել է դաշտը, բանի
տեղ չգնելով ժամանակիս ահը, սարսափը. երեկոյեան ես
նրան ցոյց կըտամ:

Մթնում է. բոլոր երեխայք իրանց տներն են գալիս
հանդից, դաշտից, բայց ես չկամ. հայրս ձեռնափայտը
վերցրած որոնում է ինձ դաշտերում, մէկ լաց է լինում,
մէկ ձայն տալիս, բայց ես չկամ ու չկամ: Ամեն պա-
տահողի հարցնում է և տխուր տրտում դառնում տուն:
Քրոջս ասում է, եղբայրդ չկայ. այնքան արեցիր, որ քո
ձեռքից գլուխն առել, կորել է: Քոյրս այս նախատին-
քի վրայ փռմանում է, մեղայ գալիս, լալիս է:

Ձայն էր ընկել գիւղը, որ երկու օրից առաջ լէզգիք
են երևացել անտառում, հաւատացնում էին, որ կարելի
է դաշտում տեսել են ինձ ու փախցրել անտառը: Գիշերը
կէս է եղել, ուրիշները օխտը քուն քնել են, դեռ մեր
ճրագը վառուելիս, քոյրս լաց լինելով քնեց. իսկ խեղճ
հօրս քունը չի տանում, ձեռքը ծնօտի տակ մտածում է,
մի չխկոց, մի շրթխկոց լսելուն պէս վեր է թռչում չիւնի
թէ ես եմ: Մինչև առաւօտ սլարդ աչքով լուսացնելով,
տեսնում է, չեմ երևում, իրան կորցրածի պէս, առանց մէ-
կի խօսք ասելու մի փայտ է վերցնում և դէպի անտառը
ուղղվում, դէսուդէն աչքէ ածում, ձայն է տալիս. պա-
տասխան չկայ. յանկարծ տեսնում է մարդկանց ոտնատե-

ղեր: Առաջ սիրտը ահ է ընկնում, կարծելով որ լեզգիքը բռնել են, ապա ինքն իրան սիրտ տալով հետեւում է ոտնատեղերին, որ եթէ բռնուած լինի՛մ, մի կերպ ազատէ:

Հետքը տանելով դուրս է գալիս ծմակից մի կալանման տեղ. տեսնում է վեց հոգի, որը միս է կտրտում, որը շամբուր շինում, որը ցախ հաւաքում, որը չրթըն-մըթըխներն ուզում է լուցկիով վառել:

Ջարմացան, որ մի հատ մարդ առանց զէնքի մի կտոր փայտով ուղիղ իրանց վրայ է գալիս: «Բարով ձեզ, այ մարդիկ», ողջունեց հայրս. նրանք չալատասխանեցին: Այդ նշան էր, որ մըտքները ծուռ էին:

— Հը, ինչո՞ւ ես եկել լրտեսելու, խողի տղայ հայ. ճնց ես որ քեզ կտոր-կտոր անենք:

— Ես որդուս եմ փնտռում, հաւատացէք Աստծուն. ես լրտես լինելու սիրտ չունիմ, պատասխանեց հայրս, յոնքերը վեր թողած:

— Տես սատանայ հային, ասեց նրանցից մինը և ձեռքի շամբուրը խրեց անգթաբար հօրս թուշը: Այսպէս քչախօս և գետնին մտիկ անող մարդուց շատ փորձանք կրգայ, գոչեցին ամենքը միաբերան և խեղճ հօրս թուկերով կասեցին ծառից: Հայրս աղիողորմ լալիս էր, բայց ո՛չ շամբրի ցաւից, այլ նրա համար, որ առանց երեստ տեսնելու ինքը փորձանքի մէջ ընկաւ և մտածում էր, որ էլ ինձ չպիտի տեսնի. կամ դրանց ճանկը կընկնեմ, կամ գայլերի կերակուր կըլինիմ: Այդպէս մտածելով ամեն տեղից յոյսը կտրած՝ աչքերը խուփ արտասովում էր. լեզգին հրացանը լցրած հօրս մօտեցաւ, չախմախի վերի ոտը քաշեց, ուզում էր երեսն ունէ, ընկերները բարձր ձայն տուին. — կաց: Սա հրացանի կոթը դրեց գետնին, ձեռքը լուլի բերանին. զըլուխը վրէն թեքած, լսում էր ընկերներից գլխաւորին, որ ասում էր.

— Եթէ այդ անհաւատի աջ աչքումը այնպէս խփես, որ ծոծրակով գնդակը դուրս գայ, այսօրուայ խլած կողոպուտը բոլորը քեզ լինի:

Ես ոտնատեղերի հետքը բռնած մօտեցել էի որ — կ'աց — խօսքը լսեցի: Ծառերի միջով նայեցի, սիրելի Հօրս տեսայ արիւնյալայ դէմքով ծառից կապած. սիրտս լցուեց. մէկ ուղեցի լալով գնամ վզովն ընկնեմ, մէկ էլ ասեցի՝ անգութ են երկսիս միասին կրտապանեն, որ գիւղը լուր չտանենք: Նետ ու աղեղս ձեռքիս պատրաստ էին. վրձուեցի մի բան և արի:

«Ես տէր Աստուած, դու Հօրս խեղճ գաս, նրա երախտիքը ինձ վրայ չկորցնես», ասացի ու, որքան որ ոչ ունէի, աղեղիս լարը քաշեցի. նետս թռաւ, հրացանի ոտը վեր եկաւ. մի ինչ-որ գրըմփաց, լէզդին էլ թըմփաց: Մնացող լէզդիքը այնպէս իմացան, թէ մեր գեղացիք զբաւաւորուած եկել են իրանց վրայ. թողին ամեն բան և գլուխներն առան ու կորան:

Ես իսկոյն վաղեցի թոկերը հօրիցս յետ արի. նա էնպէս կարծում էր թէ առաջին գնդակը չգիպաւ, երկրորդը պէտք է խփեն, բայց երբ աչքերը բանալով տեսաւ լէզդիքը չքացած, ես էլ իր առաջին, — ճՀ Աստուած, չգիտեմ թէ հայրս որքան ուրախ էր, էլ լեզու չունէր որ խօսքով արտայայտէ, միայն անդադար ինձ գրգում էր ու համբուրում...

Աւարը առած տուն էինք դառնում, ես Հօրս պատմում էի գլխովս անցածը. բայց երբ հասայ նետով հրացանի ոտ վէրքերիլը, հայրս ձեռքերը տարածեց, Աստծուն փառք տուեց և ինձ ամուր գրգեց, ճակատէս համբուրեց. — Ապրես, խելօք որդի ջան, շատ ապրես:

Տուն հասնելուն պէս, ամբողջ զեղն իմացաւ այդ անցքը. դրացի, օտար, անգղական շարունակ գալիս էին գովաբանում ինձ և երկար կեանք խնդրում:

— Ապրես, շատ ապրես, որ քո հօրը մահից ազատել ես:

Հատերը որդիքը տալիս էին ինձ, որ նետ գցել սովորցնեմ:

Այդ նշանաւոր օրից անունս կալաւ — Ապրես, որ ահա ապրելով, ապրելով հասել եմ հարիւր տարուն, ունիմ որդիք, թոռներ, ծոներ, ահա գլխիս մագերը ձիննի պէս սիպտակել է, բաց էլի սիրտս ողջ է, ջլերս ուժով. կիրակի և տօն օրերին թոռներս գլխիս ժողոված զնում եմ անտառը, նրանց հետ վազվզում, խաղում, նետ գցում և մանկութիւնս միտ բերում ու նրանց էլ վարժեցնում...

Ս. ՔԱՄԱԼԵԱՆՑ

Ե Ղ Ե Ի Ի Ն

(Հէյնէից)

Լերկ ժայռի վրայ ամպոտ հիւսիսում

Կանգնած է լռիկ հպարտ եղևնին,

Եւ քաղցր քնած ձիւնախառ հողմում

Իւր երաղի մէջ գգվում է բքին:

Քաղցր երազում նշմարում է նա,

Թէ ինչպէս հեռու տաք արևելքում,

Պարզ երկնքի տակ, լերկ ժայռի վրայ

Արմաւենին է ծաղկափթթվում:

204:

ԵՐԿՈՒ ԵՐԵԿՈՅ

(Կօտ - Մուռլիկայի առակներէց)

Նձրեախառն քամին ծեծում էր պատու-
հանի փեղկերին: Դուրսը ցուրտ էր, խո-
նաւ և մութ:

Իսկ մեծ և մաքուր սենեակում և
տաք էր և յարմար:

Մեծ ու փափուկ բազմոցի առաջին
մի կլոր փոքրիկ սեղան կար դրած, որի
վրայ լամպարը վառվում էր պայծառ լուսով: Բազմոցի վերևի
անկիւնում քաշ արած մեծ խաչելութեան առաջն էլ կան-
թեղն էր լոյս տալիս հանդարտօրէն:

Փղոսկրեայ խաչելութիւնը՝ որ մի խտալական հին
շէնք էր, վաղուց էր, ինչ դեղնել էր: Կանթեղի միակա-
ւասար լոյսը՝ թեթև ու քնքոյշ ալիքներով պատկերի ա-
մեն մի մասի վրայ ընկնելով՝ մեղմօրէն լուսաւորում էր նրա
գլուխը: Խաչելութեան ամբողջ մարմինը զգալի կերպով
որոշվում էր իր տակի սև փայտեայ խաչից:

— Մայրիկ ջան, — դիմեց մի վեցամեայ գանգրահեր
մանուկ իր մօրը, որ բազմոցի վրայ նստած՝ արագ-արագ
գործում էր մի երկայն վզափաթթոց: — Մայրիկ, այդ խա-
չածը Գրիստոսն է:

Այո՛, Գրիստոսն է, պատասխանեց մայրը, աչքի
տակով նայեց խաչելութեան վրայ ու նորից իր գործին
կացաւ:

—Ի՞նչպէս թէ Նա խաչած է: Մայրիկ ջան, պատմիր ինձ, ի՞նչ է նշանակում խաչած:

—Նշանակում է, թէ Նրան մեխերով դամեցին խաչի վրայ:

—Մեխերով ի՞նչպէս դամեցին:

—Ա՛յ, այոպէս,—և մայրը թողնելով իր գործը՝ բռնեց երեխայի ձեռքերը,—ահա այսպէս դրին փայտէ խաչի վրայ և իւրաքանչիւր ձեռքի մէջ մուրճով մեխ ցցեցին, մեխերը ձեռքերից անցնելով՝ անցան փայտի մէջ. յետոյ իրար մօտեցրին ոտերը և նոյնպէս դամեցին մեխերով, որոնք ոտերից անցնելով՝ փայտի մէջ մտան. երբ այդ ևս վերջացրին՝ գետնում սփռացրին խաչը, որի վրայ Նա այդ գրութեան մէջ մնաց կախուած մէկ ամբողջ օր, և վերջապէս ականւեց հողին:

Մօր պատմածից երեխայի գոյնը թռաւ: Նրա զգայուն և դիւրմբունող երեւակայութեան առաջ իսկոյն կենդանացաւ այդ սոսկալի և արևնահեղ պատժի բոլոր սարսափը:

—Մայրիկ, Նրան խօսմ շատ ցաւ կըտար, հարցրեց երեխան, և աշխատելով չհաւատալ իր զգացած տրպաւորութեանը՝ նա ինքն իրան մտմտաց,—ցաւ էր տալի... արի՛ւն անգամ հոսեց...

—Այո՛, շատ, շատ էր ցաւ տալիս:

—Նրա հետ ինչո՞ւ այդպէս վարուեցին. մի՞թէ Նա չար էր:

—Ո՛չ հոգիս, Նա բարի էր, և այն էլ շատ՝ բարի: Երկրիս վրայ եղած և լինելիք բոլոր մարդկանցից էլ բարի էր, որովհետեւ Նա ոչ միայն մարդ՝ այլև Աստուած էր:

—Հապա էլ ինչո՞ւ համար այդպէս արին:

—Նրա համար որ ամենքին բարի էր ցանկանում: Նա ասում էր՝ Աստուած, որ իմ Հայրն է, բարի է և աշխարհ ուղարկեց ինձ նրա համար, որ ամենքն էլ իմանան, թէ ինչպէս բարի է Ինքը: Նա շատ բարի գործեր կատարեց, և ամեն ժամանակ Նրա յետեւից ժողովրդեան

մեծ բաղձութիւն էր շրջում: Իսկ չար մարդիկ նախան-
ձում էին Նրան, որովհետեւ նրանց յանգիմանում էր ի-
րանց ստուգեան և նախանձի համար, երեսներովն էր տա-
լիս իրանց չար գործքերը. ահա հէնց այդ բոլորի համար
բռնեցին Նրան և մահու դատապարտեցին:

— Միթէ այդ բանի համար նրանց ոչինչ չարին...
Եւ երեսայի դէմքի վրայ կարմրութիւն պատեց. աչքե-
րում արտասուք փայլեցին... Եթէ ես լինէի՝ նրանց բո-
լորին էլ մեխերով կըղամէի ծառերին...

Այս ասելով՝ երեսան ներքին յուզմունքից սեղմեց
իր փոքրիկ բռունցքները:

Երեսան երկար նայեց խաչելութեան վրայ, Նրա
խոնարհած գլխին, չարչարանքից դժգունացած դէմքին,
կիսաբաց շրթունքներին, որոնք կարծես աղօթք էին
մըմնջում և կրկնում Իրա առ մարդկութիւնն ունեցած
սիրոյ միւսնոյն մեծ խօսքը:

— Մայրիկ ջան, ես բարի կըլինիմ, — վերջապէս սթա-
փուելով՝ ասաց երեսան, — ես ամենքին էլ կըսիրեմ:

— Այո, հոգիս, բարի եղիւր և սիրէր բոլոր, բոլոր
մարդկերանց: Եւ թէ դու ուզում ես ամենքին սիրել, ապա
ուրեմն դու պէտք է լաւ սովորես, որովհետեւ միայն նա
կարող է շատ բարութիւն անել ամբողջ մարդկութեանը՝ ով
որ շատ զիտէ, և նա է ճշմարտապէս սիրում ամենքին:

Մայրն այս խօսքերն ասելով՝ ուշադիր նայեց որդու
վրայ, մայրական քնքշութիւնով յետ տարաւ Նրա ճակա-
տի վրայից գանգուր մազերը և համբուրեց այդ դեռ ևս
փոքրիկ բայց արդէն լայն և դուրս ընկած ճակատը:

— Կարելի է, մտածեց մայրը, որ աճելու է քեզա-
նում սէր դէպի զիտութիւն և դէպի ճշմարտութիւն յօ-
գուտ և ի բարօրութիւն ամբողջ մարդկութեան: Կարելի
է՝ Նա քեզ արդէն նշանակեց և քո սրտում գետեղեց
այդ մեծ սէրը:

Եւ մայրը մտքի մէջ լռիկ աղօթելով՝ նայեց խաչելութեան վրայ:

Կանթեղը Հանդարտօրէն վառւում էր: Տաքացրած մեծ սենեակում և լոյս էր և յարմար: Անձրեւախառն քամին ծեծում էր պատուհանի փեղկերին: Գուրար ցուրտ էր, խոնաւ և մութ:

Այդ օրից Համարեա մի ամբողջ դար էր անցել: Ոնդադար և երկարատեւ չարչարանքներով լի մի ամբողջ մարդկային երկար կեանք՝ յաւիտենականութեան անդունդըն էր գլորուել:

Գարձեալ երեկոյ էր: Անձրեւախառն քամին կրկին ծեծում էր պատուհանի փեղկերին: Գուրսն էլ ցուրտ էր, խոնաւ և մութ: Մեծ սենեակում, մեծ բազմոցի վրայ մի զառամեալ և մերձիմաճ Հիւանդ ծերունի էր պառկած: Այդ մութ և թոզոտ սենեակում ամեն ինչ օտարոտի էր թւում: Լամպարի աղօտ լոյսը հազիւ էր լուսաւորում սենեակի անկիւնները, նրանցում խառնիխուռն իրար վրայ ածած իրեղէնները, ամբողջ պատի բարձրութիւնով պաշարանների մէջի զրքերը, սեղանների, բաղկաթոռների վրայի եղածները և յատակի վրայ վերթափածները, աչդ բոլորը, բոլորը բաց արած, կեղտոտած: Նոյն վիճակի մէջ էին գիտութեան և արուեստի վերաբերեալ դանազան գործիքներ...

Նրանց վրայից թոզը ոչ ոք չէ մաքրում,

Յեցը նրանց ուտում է, ապականում...

Այն, սա գիտնականի մի առանձնարան էր, և նոյն սենեակի մէջ հին, կակուղ բազմոցի վրայ պառկածը աչդ բաների տէրն էր: Նա հազիւ էր կարողանում շարժուել, նա գիտէր որ իր օրերը հաշուած են, և կարծես նրա խելքում՝ որ դեռ առօզը և կորովի էր, նրա լիշողութեան մէջ՝ որ դեռ ևս պայծառ և զօրեղ էր՝ իր

անցուցած ձիգ կեանքի պատկերն էր նկարվում. կեանքի, որն աղմկալույզ էր եղած և աշխատանքով հարուստ: Եւ նա սկսեց մինը մյուսի յետևից իր անցեալ կեանքի էջերը թերթել:

Նա իր ամբողջ անցեալի արդիւնքն էր որոնում, և քանի նա հեռուն էր փնտռում, այնքան աւելի էր խռովում նրա գունատ դէմքը: Տանջող մտածմունքը ճնշում էր նրան:

Ահա այնտեղ ընկած է վկայադրերի մի ամբողջ հաստ ծրար, ի նշան զանազան պատուաւոր կոչումների և գերազանցութեան...

Vanitas vanitatum et omnia vanitas! (Ունայնութիւն ունայնութեանց, ամենայն ինչ ունայնութիւն է), շշնջեց ծերունին:— Ազնիւ մրցութիւն: Խաղալիկներ, որոնցով աշխարհս կամենում է դէպի քեզ ունեցած իր յարգանքն արտայայտել, զուարճացնել և իրան և քեզ, ինչպէս երեխայի:

Ահա այնտեղ գրուած է նաև լիշատակարանների, ծերունու իրա լիշատակարանների մի ամբողջ հաստ ծրար: Նրանց մէջ քանի՜ քանի նոր փաստեր կան, քանի՜ քանի նորանոր գիւտեր:

— Բոլորն էլ չնչին բաներ են, չնչին բաներ, շշնջեց ծերունին: Եւ նրա մտքի առաջ պատկերացաւ մասնագիտական նրբութիւնների մի երկար շարք, որոնց նա ուսումնասիրել էր այնքան սիրով և նկարագրել այնպէս հրճուանքով:

Իսկ այս բոլոր մանրագնին աշխատանքից չէր ստացել և ոչ մի եզրակացութիւն: Բոլոր փոքրիկ՝ մանրագիտական փաստերը, երկայն խմբերով անցնում զնում էին նրա մտքի մէջով:

— Չէ՛ որ այս բոլորը վսեմ գիտութեան համար է, այս ամենը ժամանակով կը հարկաւորուի, մտմտաց ծերունին:

—Այս բոլորը քեզ համար է, հով սուրբ ճշմարտութիւն, դէպի որիդ միշտ պէտք է ձգտէ մարդկութիւնը: Այս ամբողջովին քեզ է պատկանում, հով մեծ արդիւնք ինքնաճանաչութեան:

Եւ ծերունու դէմքի վրայ պարզ երևաց անդորրութիւն և յաղթանակ, նրա աչքերը փայլեցին, շրթունքներն էլ կարծես աղօթք մը մնջացին:

Բայց մէկ էլ յանկարծ նոյն դէմքի վրայ երևաց երկիւղի և զարմանքի արտայայտութիւն: Ծերունին նստեց անկողնի մէջ և սկսեց ուղղակի նայել սենեակի դէպի մի անկիւնը: Անտեղ մի ինչ-որ բան սպիտակին էր տալիս: Գրքերի պաշարանների և գործիքների վերեւից նրան մի գունատ, տխրամած դէմքով գլուխ երևաց:

Ծերունին ճանաչեց այդ գլուխը, և նրա լիշողութեան մէջ նկարուեց մի պատկեր, որը լիշեցրեց նրան արդէն շատ վաղուց անցած զնացած իր մանկութիւնը: Նա լիշեց, թէ ինչպէս նստած էր իր մայրը, և այն էլ նոյն մեծ, կակաղ բազմոցի վրայ, ուր այժմ ինքն է պառկած հիւանդ, մերձիմահ: Յիշեց նոյնպէս, թէ ինքը նայում էր նոյն այդ գլխին, որին նայում է և այժմ:

—Մայրիկ ջան,—մտաբերեց ծերունին իր մանկութեան հարցը,—մտաբերեց ծերունին իր մանկութեան հարցը,—այդ խաչածը Քրիստոսն է:

—Այո, Քրիստոսն է, պատասխանեց մայրը... Միայն նա... դարձեալ մտաբերեց ծերունին, միայն նա կարող է շատ բարութիւն անել ամբողջ մարդկութեանը՝ ով որ շատ գիտէ, և նա է ճշմարտապէս սիրում ամենքին...

—Որպիսի պարզ և վսեմ խօսքեր: Եւ միթէ երբեւիցէ սրանք հնչել են իմ սրտում:

Ծերունին սարսուռ զգաց: Նա նորից աչքի անցրեց իր սենեակը և տեսաւ գրքեր, զրքեր ու միայն գրքեր...

—Ձեզանից ոչ մէկը չառաց ինձ սիրոյ մեծ խօսքը: Ո՛չ մինը ինձ ցոյց չտուեց այն սուրբ և յաւիտենական նը-

պատակը, դէպի որը պէտք է միշտ ձգտեն մարդիկ:

— Ո՛ր, ի՞նչ պէտք է անենք մենք, ի՞նչ պիտի անէ ամբողջ մարդկութիւնը՝ այդ բոլոր ճանաչած փաստերի ընդարձակ ազատութիւնից, — եթէ սէր չլինի մեր մէջ:

— Դու սիրում էիր ճշմարտութիւնը, Հանգստացրեց ծիրունուն մի ներքին ձայն: Չնչին աշխատանքից մեծ-մեծ բաներ են գոյանում:

Ծերունին գլուխը ձեռքերի մէջ առաւ և այդ դրութեան մէջ երկար մնաց նստած. յետոյ տեղից յանկարծ բարձրացաւ, Հանդարտ իջաւ բազմոցի վրայից և երեքալով աւ մեծ դժուարութիւնով առաջ դնաց, մօտեցաւ խաչելութեանը, դողդոջիւն ձեռքերով Հանեց Հին զամբիւղից՝ որի մէջ ամեն ինչ կար ածած, վրայից թողը սրբեց մի առանձին սիրով և սկսեց նայել այդ գեղարուեստական ընտիր ձեռակերտի վրայ, որի մէջ գեղեցկութեան և զգացմունքի զօրութիւնները միացած էին անբաժան:

— Այո՛, Դու, միայն Դու գիտցար սիրել մարդկութիւնը, շշնջեց ծերունին, — սիրել անկեղծօրէն, ոգևորութեան բոլոր եռանդով:

Ծերունու աչքերը մթնեցին, կարծես սիրտը դադարեց բախբախելուց:

— Ո՛հ, արդեօք Դու չէիր միայն, նօրից շշնջից նա, որ Հասկացար, թէ ի՞նչն է աւելի բարձր այս խաւար և գաղտնիքներով լի կեանքի մէջ՝ սէր առ ճշմարտութիւն՝ թէ սէր առ մարդկութիւն...

Եւ ծերունու գլուխը կամաց-կամաց թեքուեց թողոտ արկղի վրայ, ձեռքերը ամուր գրկեցին խաչելութիւնը և ընդարմացան: Սիրտը դադարեց բաբախելուց, գլուխը՝ աշխատելուց:

Ջորեղ քամին յանկարծ բաց արեց պատուհանը և մարեց սենեակում վառուող լամպարը...

Թարգմ. ՕՐ. ՇՈՒՇԱՆԻԿ:

ՀՆՁՈՒՈՐ

Հում է մեղմիկ ամառուայ քամին՝
խիտ-խիտ արտերը տատանում, շարժում,
Ոսկե հասկերը հասունցած, դեղնած
Ալիքի նման լետ պուաջ տանում:

Ահա դիւղացիք խումբ-խումբ կին ու մարդ
Ղտսպում են դաշտ մանգաղը ձեռքին,
Փալլում է մանգաղ, գործը սկսվում,
Հրճվում է սաստիկ հնձուորի հոգին...

Ամառուայ այրող արեգակի տակ
Աշխատում է նա անխոնջ, անդադրում,
Յողնուժիւն ու տաք ոչինչ են նորան,
Երբ հունձքից առատ բերք է սպասվում...

Հնչում է ահա հնձուորի երգը,
Տարածվում հեռու լեռն ու դաշտերում,
Խմբական երգը նոցա անուշիկ
Կեանք ու աշխոյժ է շուրջը տարածում...

Ա. Տ-

ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՄՈՒԵՍՏ

ՕՂԸ ԵՒ ՆՐԱ ՅԱՏԿԱԹԻՒՆՆԵՐԸ

(Շարունակութիւնն)

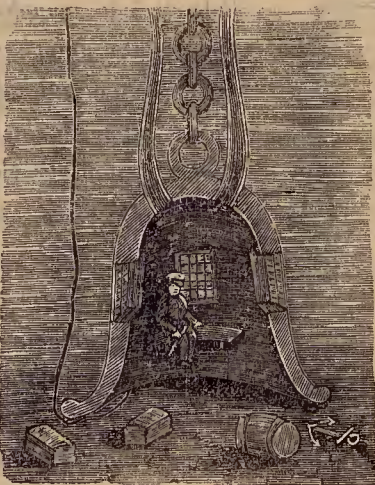
IV

Արդէն յայտնի է ձեզ, փոքրիկ ընթերցողներ, որ մի որևիցէ տարածութեան մէջ, որ բռնած է օդով՝ չի կարող տեղաւորուիլ միայլ մարմին, եթէ օդը միջոց չունի այդ տարածութիւնից դուրս գալու:

Այդ յատկութիւնը կոչվում է ընդդիմազարութիւն:

Օգի ընդդիմազարութեան վրայ է հիմնուած ջրասող զանգակը (նկ. 7.), որը զործ են ածում ծովի յատակի հարստութիւնները դուրս հանելու, կամ թէ նաւակոծութիւնից ծովի յատակը գնացած ապրանքը ազատելու համար:

Ջրասող զանգակ առնուած գործիքը մի զանգակաձև երկաթէ աման է, որի տակը բաց է և մէջը կարող են մտնելի կամ սողակներ նստել: Զանգակն ունի մի քանի լուսամուտներ, որոնց միջնորդութիւնով սուզակը կարող է նկատել այն ամենը, ինչ որ կատարվում է նրա

Նկար 7.

շուրջը ջրի մէջ: Այսպիսի մի ջրասույզ զանգակ իջեցնում են ծովի մէջ, և որովհետև ջուրը զանգակի մէջ մտնելու միջոց չունի՝ մարդիկ ազատ, առանց վտանգի կարողանում են աշխատել ծովի յատակի վրայ:

Իսկ գիտէ՞ք ջուրը ինչու չի մտնում զանգակի մէջ: — Որովհետև նրա մէջ կայ օդ, որը և ընդդիմադրում է ջրին. ջուրը միմիայն այն ժամանակ կարող է մտնել նրա մէջ, երբ զանգակի մէջ եղած օդը դուրս հանուի:

Երբ ամանի մէջ՝ ջուր, ձէլթ, կաթ կամ մի այլ հեղուկ ենք ածում, օդը այնտեղից դուրս է դալիս. նոյնպէս՝ եթէ ջրով լի ամանը լցնենք օդով ու ջրին միջոց տանք այդտեղից դուրս դալու, ջուրը անպատճառ կը դուրս թափուի, և ջրի տեղը կը բռնի օդը: Այս երևույթը կարող ենք ցոյց տալ հետևեալ փորձով:

Փորձ Ե. Վերցրէք լամպարի ապակին (նկ. 8.) և ստորին ծայրը փակեցէք խցանով, խցանի մէջ մտցրէք մի ապակեայ կորացրած խողովակ, լետոյ ածեցէք ջուր այնքան, որ հասնի մինչև կէսը, և փակելով վերին ծայրը խցանով, մտցրէք այս վերջինի մէջ դարձեալ կորացրած խողովակ: Այժմ եթէ վերջին խողովակի ծայրը դնէք ձեր բերանի մէջ և փչէք՝ ջուրը ստորին խողովակից կը դուրս գայ: Իսկ գիտէ՞ք ինչու: —

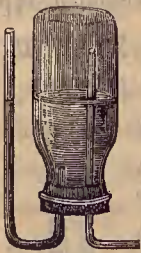
Որովհետև լամպարի ապակու մէջ ջրի վրայ օդ կայ. երբ դուք փչում էք՝ աւելի շատ օդ էք մըտցնում. այդ աւելորդ օդը միմիայն այն ժամանակ

կը տեղաւորուի լամպարի ապակու մէջ, երբ ջուրը այդտեղից հեռանայ, և ինչպէս տեսնում էք, ստորին խողովակի մէջ ջուրը բարձրանալով՝ վերջապէս թափվում է:

Վերցրէք լայն բերանով մի շիշ և կրկնեցէք միևնույն փորձը: Այդ շիշի մէջ լքցրէք ջուր մինչև կէսը. բերանը

փակեցէք խցանով, այս վերջինը ունի երկու տեղ բացուածք. բացուածքներն միջից մտցրեք շշի մէջ երկու աս-

Բ պակեայ կորացրած խողովակ և վերջապէս այդ ամբողջ գործիքը դիտարկելով պահեցէք այնպէս, ինչպէս ցոյց է տուած Գ-րդ նկարի վրայ: Լաւ նկատեցէք մինչև որ տեղ է կանգնած ջուրը շշի և խողովակի մէջ: Դրէք A ծայրը ձեր բերանի մէջ և փչեցէք: Ջուրը կը դուրս թափուի B խողովակից:

Նկար 9.

Այժմ փակելով B խողովակի ծայրը մատով, շարունակեցէք որքան կարելի է մեծ ուժով փչել A խողովակի մէջ. յետոյ շարունակելով փչելը՝ եթէ հեռացնէք ձեր մատը, այնժամանակ դուք կը նկատէք, որ ջուրը ջրբուղի (շատրուանի) պէս դուրս է թափվում B խողովակից:

Նկար 10.

Վերոյիշեալ փորձերով դարձեալ Հաստատվում է այն փաստը՝ որ օդը, ինչպէս և ամենայն մարմին, բռնած ունի մի որոշեալ տեղ և օդը միմիայն այնժամանակ կարող է մի այլ մարմնու տեղը բռնել, երբ այս վերջինը հեռանայ իր տեղից:

Երկրորդ փորձում մենք ամենք էինք ամանի մէջ ջուր և դրանով ամանի միջից դուրս էինք հանում օդը: Այժմ

տեսնենք ի՞նչ կըպատահի օդի հետ, եթէ ամանի ջուրը դուրս թափենք. և առհասարակ ի՞նչ է պատահում օդի հետ, երբ հեշտաեռի, թէյամանի կամ ջրամանի միջից ջուրը դուրս ենք թափում: Այս բոլոր դիպուկածներում օդը մտնում է ամանի մէջ և բռնում է թափուող ջրի տեղը: Այս բանը ցոյց տալու համար հետևեալ փորձն անենք:

Փ ո Ր Ճ. Դ. Լամպարի ապակու ծայրերը փակեցէք խցաններով. մինի մէջ մտցրէք ձագառ, իսկ միւսի մէջ՝ խողովակ. այս վերջինը այնքան երկայն պէտք է լինի, որ համարեա հասնի երկրորդ խցանին (նկ. 11.): Ձագառի միջնորդութիւնով ածեցէք ապակու մէջ ջուր կիսից աւելի: Այժմ եթէ լամպարի ապակին գլխիվայր պահէք, ջուրը ձագառի միջով դուրս կըգայ և դուք կընկատէք, որ միւլենոյն ժամանակ օդը խողովակով մըտնում է ամանի մէջ: Այս բանը եզրակացնում ենք նրանից, որ ջրի վրայ երևում են փամփուշտներ: Նկար 11.

Իսկ եթէ ձագառը փակէք, ջուրը կըդադարի դուրս գալուց և օդը էլ չի մտնի ապակու մէջ: Եթէ դարձեալ բաց անէք ձագառը, դարձեալ կընկատէք օդի փամփուշտներ: Փակեցէք խողովակի ծայրը՝ օդը ո՛չ մի տեղից չի կարող մտնել լամպարի ապակու մէջ և ջուրը, ինչպէս տեսնում էք, չի կարողանում դուրս թափուիլ ձագառից:

Խնդրեմ այս վերջինը չմոռանաք, այսօրինքն՝ եթէ օդը չկարողանայ մտնել ամանի մէջ՝ ջուրը այդ ամանից չի կարող դուրս գալ: Յետոյ կիմանանք մենք այս երևոյթի պատճառը: Իսկ այժմ վերցրէք մի շիշ երկու բերանով և կրկնեցէք միւլենոյն փորձը, մի բերանը փակեցէք խցանով ու ձագառ մտցրէք, Նկար 12.

Իսկ միւս բերանը դարձեալ փակեցէք խցանով և մտցրէք կորացրած խողովակ. ձագառի միջով լցրէք ամանը ջրով

մինչև կէսը և գլխիվայր պահեցէք, ինչպէս ցոյց է տուած 12-րդ նկարի վրայ: Ասացէք, խնդրեմ, ի՞նչ պատահեց ջրի հետ և ի՞նչու. իսկ օդը մտաւ ամանի մէջ, և եթէ մըտաւ, ինչո՞ւ:

Առաջին և երկրորդ փորձերից դուք արդէն տեսաք, որ մի որևիցէ աման չի կարելի լցնել ջրով, եթէ օդը միջոց չունի այդ ամանից դուրս գալու. իսկ եօթերորդ փորձից համոզուեցաք, որ դուրս հանել ջուրը նոյնպէս անկարելի է, եթէ օդը միջոց չունի մտնելու ամանի մէջ:

Դուք արդէն գիտէք, որ օդը ամենայն կողմից մեզ շրջապատում է. նա գտնւում է ամենայն տեղ և լցնում է բոլոր դատարկ ամանները:

Այժմ միքանի փորձերից դուք կրտեսնէք, որ օդը գտնւում է շատ ու շատ մարմինների մէջ: Եթէ սպունգը դնէք ջրի մէջ և սեղմէք, կրնկատէք փոքրիկ փամբուշտներ, կամ եթէ դնէք ջրի մէջ ածուխ, փայտի կտոր կամ բամբակ, մի փոքր ժամանակից յետոյ այդ մարմինները կըծածկուին օդով լի փամբուշտներով: Սրա պատճառն ի՞նչ է:—Ձեր վերցրած մարմինները պարունակում են իրանց մէջ ծակոտիկներ, որոնք բռնուած են օդով և երբ դրանց դնենք ջրի մէջ, ջուրը դուրս կըհանի օդը, որը և՛ փամբուշտների ձև ստանալով, կըծածկի մարմինները:

Ածեցէք շշի մէջ պաղ ջուր և դրէք մի որևիցէ տաք տեղ, միքանի ժամանակից յետոյ ամանը կըծածկուի շատ փամբուշտներով. այդ փամբուշտները ոչ այլ ինչ են, եթէ ոչ ջրի մէջ եղած օդը, որը ջրից դուրս եկաւ, որովհետև ջուրը տաքացաւ: Թէ ի՞նչը ստիպեց օդին ջրից դուրս գալ՝ այդ յետոյ կիմանաք:

Ասացէք, ինչորեմ, երբ շաքարը հալվում է ջրի մէջ, ջրի մակերևոյթը ինչո՞ւ է ծածկվում բազմաթիւ փամբուշտներով:

Մենք ուրեմն զխտենք, որ ջրի մէջ օդ կայ: Այս բանը նշանաւոր է նրանով, որ եթէ ջրի մէջ չլինէր օդ, ջրի մէջ չէին կարող ապրել ձկները. նրանց շնչառութիւնը կը խանգարուէր և կը սատկոտէին. հէնց այդ պատճառով պէտք է շարունակ փոխել այն ամանների միջի ջուրը, որի մէջ լողում են կենդանի ձկներ: Ածելով նոր ջուր, մենք միւսնոյն ժամանակ տալիս ենք ձկներին ջրի մէջ եղած թարմ օդը:

Օդի մէջ նոյնպէս կան դատարկ տեղեր, ծակոտիկներ: Այս ծակոտիկները այնչափ փոքր են, որ նրանց մեծութեան վրայ դադափար կազմելը անհնարին է: Մենք չենք կարող տեսնել դրանց մինչև անգամ լաւ խոշորացուցով: Ուրեմն ինչպէս իմանանք, որ օդի մէջ կան դատարկ տեղեր:

Հետեւեալ փորձը մեզ այդ բանը կը պարզէ:

Փ ո Ր Ճ 8. Եթէ ածէք ափսէի վրայ մի քիչ նաւթ, իսկոյն եթէ կըղգաք, որ նաւթի հոտը տարածվում է ամբողջ սենեակում. սենեակի մէջ չէք կարող գտնել մի այնպիսի տեղ, ուր նաւթի հոտ չզգացուէր: Ի՞նչով բացատրել, որ նաւթի հոտը տարածուեց ամբողջ սենեակում: Ահա ինչով:— Օդի ամեն մասնիկի մէջ կան դատարկ տեղեր կամ ծակոտիկներ. նաւթի ամենափոքր մասնիկները մտնում են այդ ծակոտիկները մէջ և շնչառութեան ժամանակ այդ մասնիկները մտնելով քթի մէջ՝ առաջացնում են հոտ: Եթէ վերցնէք մի ուրեիցէ անուշահոտ իւղ կամ անուշադրեայ սպիրտ և միւսնոյն սենեակի մէջ թափէք, սենեակը դարձեալ կը լցուի այդ մարմինների հոտով. ուրեմն դրանց հոտը դարձեալ տարածվում է ամբողջ սենեակի մէջ: Այստեղից մենք կարող ենք եզրակացնել, որ օդի ծակո-

տիկները ամբողջապէս չեն բռնուած նաւթի մասնիկներով։
Լ և առհասարակ, որքան հոտաւէտ մարմիններ կամենաք,
վերցրէք, դրանցից ամեն մինի հոտը կըղգաք սենեակի
ամենայն մասում։ Ուրեմն օդի մէջ կան անչափ շատ ծա-
կոտիկներ, որոնք տարածվում են ամենուրեք։

Բացի դրանից մենք չենք սխալուիլ եթէ ընդունենք,
որ ծակոտիկները օդի մասնիկներից անհամեմատ մեծ են։
Ի՞նչու։— Որովհետեւ, ինչպէս դուք արդէն տեսաք, օդի
ծակոտիկների մէջ կարող են տեղաւորուել նաւթի, անու-
շահոտ իւղերի և առհասարակ բոլոր հոտաւէտ մարմինների
մասնիկները։ Ուրեմն մենք կարող ենք ընդունել, որ օդը
անընդհատ մարմին չէ. օդի մէջ կան մեծ քանա-
կութիւնով ամենավտքրիկ դատարկ տեղեր կամ ծակո-
տիկներ. հետևապէս օդը առանձին մասնիկներից է
բաղկացած, իսկ այդ մասնիկները բաժանուած են միմեան-
ցից ծակոտիկներով։

Եթէ դուք ասածներս լաւ ըմբռնեցիք, կըհասկա-
նաք և այն, թէ ուր է գնում ծխնելոյղից դուրս
եկած ծուխը կամ թէ հեշտաւելի գոլորշին։ Ծուխը
բարձրանալով մղում է օդը. յետոյ ծուխի մասնիկները
տարածուելով օդի մէջ, մտնում են օդի ծակոտիկների
մէջ, և ծուխը այդպիսով անհետանում է. միւսնոյնը կը-
պատահի գոլորշիի հետ։

Փ ո Ր Ճ Գ. Եթէ ափսէի վրայ մի քիչ ջուր ածէք. մի
քանի ժամից յետոյ կըտեսնէք, որ ափսէն բոլորովին չոր է։
Ո՞ւր գնաց ջուրը։— Ջրի մասնիկները սակաւ առ սակաւ
բաժանուեցին ափսէից և ուղեւորուեցին դէպի օդի ծակո-
տիկները և մտան նրանց մէջ։ Եթէ մի որեւիցէ ամանի
մէջ ջուր ածէք և բերանը ամուր փակէք, ջուրը չի ան-
հետանայ։ Ի՞նչու։— Ասացէք խնդրեմ, ի՞նչու թաց սպիտա-
կեղէնը չորանում է։— Ի՞նչու օդը երբեմն կոչվում է խո-
նաւ, իսկ երբեմն չոր։ Օդը ճրտեղ է լինում չոր և ճրտեղ

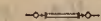
խոնաւ — Ի՞նչու միքանի մարմիններ հոտ ունին, իսկ միւսները չունին: Ասացէ՛ք միքանի հոտաւէտ և անհոտաւէտ մարմիններ:

Այսպէս ուրեմն մենք իմացանք օդի երկու յատկութիւնները. առաջին՝ որ օդը, ինչպէս և ամենայն մի մարմին, բռնում է մի որոշեալ տեղ, օդի այս յատկութիւնը կոչվում է տարածականութիւն. երկրորդ՝ որ օդը բաղկացած է մասնիկներից, որոնց մէջ կան ծակոտիկներ: Օդի այս յատկութիւնը կոչվում է ծակոտութիւն: Օդի ծակոտիկները շատ փոքր են, իսկ մասնիկները առաւել ևս:

Յ. ԶՈՀՐԱՐԵԱՆՑ

Աշխարհէս մէջ ամենալաւ գերքը բնութիւնն է: Այդ գերքը միշտ մեր առաջն է, որ կողմն էլ նայենք, նրա երեսները բաց են մեզ, համար. Մեզանից իւրաքանչիւրը պէտք է նրա ուսումնասիրութեամբ պարապի:

ՀԵՏԱՔՐՔԻՐ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ստուգարած թղթից շոգենաւ: Մօտերումս Օնտարիօ լճի վրայ փորձում էին ստուգարած թղթից շինած մի շոգենաւ, որը 35 ֆուտ երկարութիւն և 5 ֆուտ լայնութիւն ունէր, և որի մէջ տասը ճանապարհորդներ տեղ կար: Շոգենաւը երկու պըտուտակ ունէր, որոնք շոգեմեքենայի ազդեցութիւնով, չափազանց արագացնում էին շոգենաւի գնացքը: Շոգենաւը, որի կմախքը երկաթից է, պատած է ստուգարած թղթով, նոյնպէս և կողերն ու տախտակամածը, որոնք ծեփուած են լաթով, որը երկար միջոց թէ նաւն է մաքուր պահում, և թէ ստուգարածութիւն է պահպանում փչանալուց: Բացի այն որ ստուգարած թղթից շինած նաւերը շատ թեթեւ են, այլև այնպէս ամուր են ինչպէս որ երկաթից ու փայտից շինուածները:

Բաւական էր և որ դրամները վրայ: Պրօֆէսսօր Բէյշը պատահմամբ խոշորացուցով նայելիս է լինում 50 պֆէնինգանոց մի արծաթէ դրամ և յանկարծ դրա վրայ գտնում է անթիւ բազմատեսակ բախտերիւններ (մանրադիտական կենդանիներ): Ապա նայեց նաև գանազան ժողովրդներին մէջ գործածող քանի մի դրամները դանազան արժէքով և գտաւ, որ նոյն բախտերիւնները յատուկ են և միւս գործածուած դրամներին, իսկ յայտնի է, որ դրամների

միջոցով տարախոխիկ հւանդութիւններ են տարածվում: Ուրեմն արքան վատ սովորութիւն է՝ դրամները բերանի մէջ դնելը:

Գրքերի վրայ թող: Բօրդօ քաղաքի համալսարանի ուսուցչատէս Լայէտը հետազօտելով գրքերի վրայ նստած թողը՝ գտել է որ այդ թողը մարդուս առողջութեան վրայ վատ ազդեցութիւն ունի: Այդ հետազօտութիւնը նա արել է նոյն համալսարանական բաժնի գրադարանը կարգի բերողների վրայ: Թէ գրադարանապետը և թէ միւս անձնաւորութիւնները պարագմունքի ժամանակ հիւանդացան տենդով՝ հետն էլ սաստիկ գլխացաւ, աչքի լորձաթաղանթի, քթի, և շնչափողի բորբոքումն: Գրադարանի մէջ բարձրացած թողի մէջ Լայէտը գտել է բազմաթիւ մանրադիտական և շարժուն կենդանիներ, որոնք անշարժ էին դառնում, եթէ վրաները խորոֆորմ էին ածում:

Մի գիւտ ծովի յատակում: Այս մօտ ժամանակումս սուզակի մինը ձերբարտարայի նեղուցում խորասուզուած նաւ որոնելիս մի շատ հետաքրքիր գիւտ արաւ: Նա այնտեղ գտաւ մօտ հարիւր հատ մեծ թնդանօթ, երկու մեծ խարիսխ և պատերազմական մթերքներ: Ենթադրում են որ այդ իրեղէնները պէտք է պատկանելին լինին մի սահմանապահ զբաղւոր

նաւի, որը խորասուզուել էր
հէնց այդ տեղում:

Կ ե ն դ ա ն ի ե դ ա ն ա-
կ ա ց ո չ ց ե ր և ջ ե ր մ ա-
չ ա լի ե ր: Պրանսիական կեն-
դանիւնների հոլանաւորու-
թեան ընկերութիւնը այդ
վերնագրով հետևեալ հե-
տադատութիւնները հրատա-
տարակեց.

Անձրեւելոց առաջ ծիծեռ-
նակները ցածրից՝ գետնի վը-
րայից են թռչում, մողէսները
թաքնւում են, թռչուններն
սկսում են մաքրել իրանց
փետուրները, մոծակները
սաստիկ կ'ծում են, հաւերը
թաւալւում են աւազում,
ձկները ջրի երեսն են անում,
սագերն ու բադերը թւին-
թւին են անում, ձայն ար-
ձակում և լողանում, եղջե-
րաւոր կենդանին դէպի քա-
մին է դառնում, օդ ծծում,
յետոյ քաշւում է դէպի ա-
րօտի մի ծայրը կամ շուաքի
տակ և գլուխը թաքցնում
քամուց, ոչխարներն անհա-
ւէս են հեռանում արօտից,
այծերն աշխատում են մի
տեղում ծածկուել, էշերը
յաճախակի և երկար խա-
ռանչում են ու ականջները
թափահարում, շները պառ-
կում են կրակի առաջ և
յողնած են երևում, կատու-
ները մէջքները դարձնում
են կրակին, խոզերը սովորա-
կանից աւելի խորն են փո-
րում և մէջը մտնում, աքա-
ղաղները թւին-թւին են ա-
նում և անժամանակ կան-
չում, աղանիւնները մաքրւում
են, սիրամարգները, եգիպ-
տահաւերը ձայն են տալիս,

Ճնճղուկները մեծ բազմու-
թիւնով հաւաքւում են գետ-
նի կամ ցանկապատերի վը-
րայ և առանց յողնելու ճովո-
ղում, ագռաւները կռաւում են
հանդարտ և անդհատ, ջրա-
յին թռչունները գլուխները
յաճախ ջրի մէջն են սուզում
և լողանում, խուրդները սո-
վորականից աւելի են փո-
րում հողաբլրակներ, քարա-
թոթոշները բներից դուրս
են գալիս, գորտերը կռկռում
են, չղջիկները սուլում են,
խիկ շատ թռչուններ մարդ-
կանց բնակարաններին են
մօտենում, կարապները թռու-
չում են քամու հակառակ,
մեղուններն ախմայ են
դուրս թռչում իրանց փե-
թակներից և շատ հեռու
չեն գնում, մրջնիկները մեծ
հոգածութիւնով տանում են
հարստեակներ, որդերը գետ-
նի երեսն են դուրս գալիս,
երևում են նաև խիտունջ-
ներ:

Կաւ եղանակ լինելուց ա-
ռաջ երեկոները մոծակները
պարքերով են թռչում, խիկ
անօթները մէջ դրած կա-
նաչ գորտերը ցաթկտում են:
Քամի լինելուց առաջ եղջե-
րաւոր կենդանին խունդու-
ռուղի է տալիս և գլուխը
թափահարում, խանչում է
և գլուխը շրջում, կա-
տուները չանկտաւում են ծա-
ռերն ու սիւնները, սագերը
փոքձում են թռչել և թե-
ւերը լայն բացանում, աղա-
նիւնները թռչելիս օդի մէջ
գլխով լունձի են տալիս, ծի-
ծեռնակները ծառերի միայն
մի կողմում են հաւաքւում,

որ քամուց փախած միջատ-
ներ բռնեն, կաշաղակները
Հաւաքուելով փոքրիկ խմ-
բերով ուրախ կ'ելլում են:
Փոթորկից առաջ տորդիկ-
ները երգում են բարձր և
երկար, ծովային ծիծեռնակ-
ները ծովեզրից Հեռանում
են դէպի մայր-հողի խորքե-
րը, դելֆինները խմբերով ու-
ղևորվում են դէպի գետը
կամ ափին մօտենում, վեր-
ջապէս ծիծեռնակները քա-
ղաքներից Հեռանում են
դէպի դաշտ և այնտեղ ու-
րախ ուրախ ճիւղւում:

Երկրագնդի վը-
րայի բժշկները թի-
ւը Վիճակագրական տեղե-
կութիւններից երևում է, որ
դրանց թիւը մինչև 193,000
է: այդ թուից 11,200 հոգի
նուիրած են իրանց բացա-
ռապէս գիտնական պարապ-
մունքներին և ամենևին չեն
պարապում գործնականա-
պէս: Ամերիկայի Միացեալ-
Նահանգների բժիշկների
թիւը 65 հազար է, Ֆրան-
սիայինը—26 հազար, Գեր-
մանիայինն ու Աւստրիայինը
—32 հազար, Մեծնրբիտա-
նիայինն ու իր գաղթական-
նութիւններինը—35 հազար,
Ռուսիայինը—14 հազար, Ի-
տալիայինը—10 հազար, Իսպա-
նիայինը—5 հազար, և այլն:

Կաթը թնչապէս է
հարկաւոր լիմբը: Կա-
թը մի շատ սննդարար կե-
րակուր է, այդ պատճառով
չպէտք է խմել գարեջրի
կամ մի այլ խմիչքի նման՝
մեծ-մեծ կուտում: Սրան
ապացոյց այն է, որ ծծի մա-
նուկը հանդարտ է ծծում մօր

կաթը, որը բնութիւնը նրա
համար կերակուր է սահմա-
նել, և կուլ է տալիս քիչ-
քիչ, փոքր քանակութիւնով,
երեսան ծծելիս՝ ամեն մի
կում կաթ ձեռք բերելու
համար մի յայտնի աշխա-
տութիւն է գործ դնում, որի
համար այնքան ժամանակ
է հարկաւորվում, մինչև որ
նոր կում արածից առաջ
ստամոքս մտածը կարող
լինի ստամոքսի հիւթերով
պատրաստուել մարսուելու
համար: Այդ կերպով բոլոր
կաթը մաս առ մաս կերպա-
րանափոխվում է և ստամոք-
սը ազատ է մնում միանգա-
մից կաթի մեծ քանակու-
թիւնով բռնաւորուելուց,
որի համար կարելի է այն-
քան ոյժ չունենար: Դա բը-
նութիւնից սահմանած մի
ընտիր կանոն է, որին պէտք
է հետեւն նաև հասակա-
ւորները, այսինքն՝ կաթը
հարկաւոր է խմել փոքրիկ
կումերով և քիչ ընդմիջում-
ներով, այնպէս որ առաջին
կուլ տուածից մի փոքր ժա-
մանակ անցնի, եթէ այդ
կանոնը ամենայն ճշտու-
թիւնով կատարուի՝ ստա-
մոքսն էլ կարող կըլինի իր
դերը ճշտութիւնով կատա-
րել—ընդունած բոլոր կա-
թից կըպատրաստի արիւն
դառնալու համար: Այլապէս՝
կարող է ստամոքսի խան-
գարում և անմարսողութիւն
առաջանալ, և քանի թարմ
ու ընտիր լինի կաթը, այն
քան ևս աւելի կըլնաստուի
մարդու առողջութիւնը, եթէ
յիշեալ կանոնը չպահպանի:

Ա Յ Լ Ե Ի Ա Յ Լ Ք

ՄԻՋԻՆ ԴԱՐԵՐՈՒՄ ԱՆՈՒՂԱԴԻՐ ԲԺԻՂԿՆԵՐԻՆ ԻՆՉՊԷՍ ԷԻՆ ՊԱՏԺՈՒՄ:

Ըստ վեստգոթեան օրէնքների բժիշկները պատասխանատու էին համարվում, եթէ նրանց յաճախորդների հիւանդութիւնը վատ ընթացք ստանար: Օրէնքով հարկւր սօլիդօ (մէկ սօլ. = մօտ 2 կոպ.) տուգանք էր որոշած այն վիրաբուժի համար, որնոր մի նշանաւոր անձնաւորութիւնից արիւն առնելիս՝ վնաս պատճառէր նրան: Եթէ հիւանդը մեռնէր, այդ դէպքում բժիշկը յանձնվում էր հանգուցեալի ընտանիքին, որը իրաւունք ունէր ինչպէս նրա կեանքի, այնպէս էլ նրա ազատութեան վրայ: Իսկ եթէ բժշկի անուշադրութիւնից ստրուկը մեռնէր, կամ անընդունակ դառնար աշխատելու, այնժամանակ բժիշկը պարտաւորվում էր նրա փոխարէն մի ուրիշ առողջ ստրուկ տալ: Անկասկած այս բոլոր կարգադրութիւնները միայն նրա համար էին, որպէսզի քիչ մարդ բժիշկ դառնալու ցանկութիւն ունենար. նամանաւանդ այնպիսի մի ժամանակում, երբ շատ քիչ կը պատահէր, որ ճիշտն իմանային թէ՛ արդեօք մահը բժշկի մեղաւորութիւնից առաջացաւ, թէ՛ իսկապէս հիւանդութեան ծանր ու անբուժելի լինելուց:

ՆԻՊՈՄՈՒԿ ԼԵՄԵՐՍԷ

Լէմբրսէն մի շատ նշանաւոր երեխայ էր, այնպէս որ ամենքն էլ զարմացած ու հիացած էին նրա վրայ: Հաղիւ կը լինէր 14 տարեկան, երբ 1785 թուին բեմի համար նա մի ողբերգութիւն գրեց, որը Փարիզի թատրոններէց

մինում ներկայացուելով մեծ յաջողութիւն ունեցաւ: Ողբերգութիւնից բոլոր հանդիսականները հիացած մնացին, միայն ինքը Լեմերսէն էր, որ անբաւական մնաց: Ուստի և նա իր ձեռագիրը յետ պահանջեց և միւս օրը պիէսան խաղացող դերասաններին իր հասակից վեր հետեւեալ նըշանաւոր նամակը գրեց.

«Պարոններ, այն հիացումն, որ երէկ պատճառեց իմ պիէսան, սաստիկ շարժեց ինձ, այլ ոչ թէ խելքիցս հանեց: Ես շատ էլ լաւ գիտեմ, որ այդ պիէսան դեռ ևս անփորձ պատանու գրուած է, և հասարակութիւնը ևս իր հաւանութիւնը հէնց դրա համար տուեց, որպէսզի քաջալերէ ու խրախուսէ այդ պատանուն, սակայն ես չեմ ցանկանում օգուտ քաղել այդ ներողամտութիւնից, այլ միայն ես կը խնդրէի ձեզանից, պարոն տաղանդաւոր դերասաններ, որ իմ երկրորդ ողբերգութիւնս գնահատէիք աւելի անաչառօրէն»:

Լեմերսէն բնութիւնից օժտուած էր բազմակողմանի ընդունակութիւններով. նա պարապում էր և՛ ողբերգութիւններ շարագրելով, և՛ նկարչութիւնով պարապելով և ամենայն մտադիւրութիւնով մարդակազմութիւն ուսանելով:

1797 թուին նրա գրած «Ագամենոն» ողբերգութիւնը մեծ աղմուկ հանեց, բայց 26 տարեկան երիտասարդի վերջին յաջողութիւնը եղաւ այդ: Գրանից յետոյ նրա շարագրութիւնները շատ քիչ էին ունենում յաջողութիւն, իսկ միքանիսը ամենեւին յաջողութիւն չունեցան: Միայն բանաստեղծին չվհատեցրեց այդ անյաջողութիւնը, այլ նա իրան համար հանգիստ նորանոր բաներ էր գրում, և նոյնիսկ այն միջոցին՝ երբ նրա գրութեանքները սուլվում էին: Լեմերսէն յաջողութիւն չունեցաւ իբրեւ բանաստեղծ, բայց իբրեւ մարդ նա միշտ էլ սիրելի էր ամենքին՝ իր հաստատուն կամքի ու անկախ

Համոզմունքի տէր լինելու, իր սրախօսութեան և քաղցր ու ուրախ բնուորութիւն ունենալու համար: Հէնց երեխայութիւնից մի ոտով կաղլիկ էր, ձեռքերի կողմանէ էլ մի շնորհալի բան չէր, սակայն շնորհիւ իր յարատեւ աշխատանքի և հաստատուն կամքի նա իր ձեռքերը այնքան վարժեցրեց զինամարզութեան մէջ, որ մի հմուտ զինամարզի հետ սրով մենամարտութիւն ունեցաւ և փառաւոր կերպով յաղթեց:

Սյն ազատ մտածողութիւնը, այդ բառի լաւ իմաստով, որ նա ունէր, մինչև անդամ Նապօլիօն III ևս յարգում էր: Լեմերուէն շատ մօտ բարեկամ էր երիտասարդ գօրավար Բօնապարտի հետ: Երբ 1799 թուի նոյեմբերի 9-ի շարժումն անցաւ, նա Բօնապարտին ասաց.

«Դուք ուրախացել էք, որ տիրապետեցիք Բուրբօնների անկողինը, բայց խելքս չի կտրում, թէ դուք կարողանաք հանգիստ քնել նրա վրայ»:

1812 թուին Նապօլիօնը իր պալատի մէջ ընդունեց զիտութեանց ձեմարանի անդամներին, որոնց մէջ էր նաև Լեմերուէն:

—Հը, Լեմերուէ, Նապօլիօնը դիմեց նրան, այժմ լաւ առիթ ունիք մեզ ընտիր ողբերգութիւն տալու:

Բայց բանաստեղծը առանց քաշուելու հետեւեալ լակոնական պատասխանը տուեց.

—Ոչ, ձերդ մեծութիւն, ես դեռ կրպակսեմ:

Լեմերուէն որպէս քաղաքագէտ արդէն նախատեսնում էր մօտիկ ապագայում Նապօլիօնի անկում, և Հէնց այդ խոր միտքն էր պարունակվում իր կարճ պատասխանի մէջ:

Ջ Ո Ւ Ա Ր Ժ Ա Լ Ի Ք

Հ Ա Ն Ե Լ Ո Ւ Կ Ն Ե Ր

40) Առաջ. Յարութիւն Մկրտչեան.

Մի բառ եմ կազմել երկու վանկից,
Առաջին վանկում Քրիստոս ծնունդ,
Երկրորդի վրայ էլ փառօք նստեց.
Եթէ այդ երկու վանկը միացնուի
Մի Հաստավիզ կենդանի կըստացուի:

41) Առաջ. Նոյնը.

Երբ ծարաւ եմ ջուր տուէք ինձ,
Որ ձեզ շատ վաստակ բերեմ.
Երբ քաղցած եմ, Հաց տուէք ինձ,
Որ ձեզ քաղցած չպահեմ:

42) Առաջ. Նորայր.

Այն ի՞նչ է,
Երկու օղակ,
Երկու ձողիկ,
Մէջ տեղումը մի մեխիկ:

Ա Ջ Ք Ա Կ Ա Ն Ն Ե Ր

43) Առաջ. Սմբատ Տէր-Սարգսեանց.

Ջաղացալանն ու իր կինը, տէրտէրն ու իր աղ-
ջիկը միասին երեք Հաց ունին: Ի՞նչպէս պէտք է
անել, որ ամեն մէկին մի ամբողջ Հաց ընկնի:

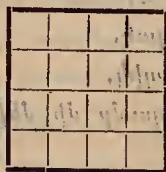
Խ Ն Դ Ի Ր

44) Առաջ. Աղէքսանդր Ծատուրեանց.

Անյայտ թուով մեր տան դիմաց պարտիզում
Ծառեր և թռչուններ են դտնվում.
Ո՞րքան է թիւը մէկի կամ միւսի,
Այդ պարզ է, որ ես այժմ չեմ ասի:
Եթէ պարտէզի անյայտ ծառերին
Միայն մի մի թռչուն է նստում,
Ապա դրանցից մէկը, այդ խղճալին,
Միշտ առանց տեղի է թափառում.
Իսկ երբ միացած՝ զոյգ-զոյգ են նստում,
Մէկ ծառ առանց հիւրերի է մնում:

45) Առաջ. Կ. Մարտիրոսեանց.

Տուած է 1 մ, 3 ա, 4 ն, 2 է, 1 շ, 2 ո,
1 յ, 2 տ, տեղաւորել հետևեալ քառակուսի-
ների մէջ, որ ստացուի այն կոյսերից մէկի ա-
նունը, որը նաՀատակուեց Հայոց Տրդատ թա-
գաւորի ժամանակ: Նոյն կոյսի անունով կո-
չուեց և մէկ լեառը: Երկրորդ անունը՝ Հայոց
թագաւորի անուն լինի, երրորդը՝ Հրաբուղի
Եւրոպայում, չորրորդը՝ մի դերանուն:

ՍՐԱՄԻՏ ՀԱՐՅԵՐ

46) Առաջ. Գէորգ Բաբանեանց.

Ոչ չափվում է, ոչ կշռվում, բայց ամեն մարդ ունի:

47) Առաջ. Նոյնը.

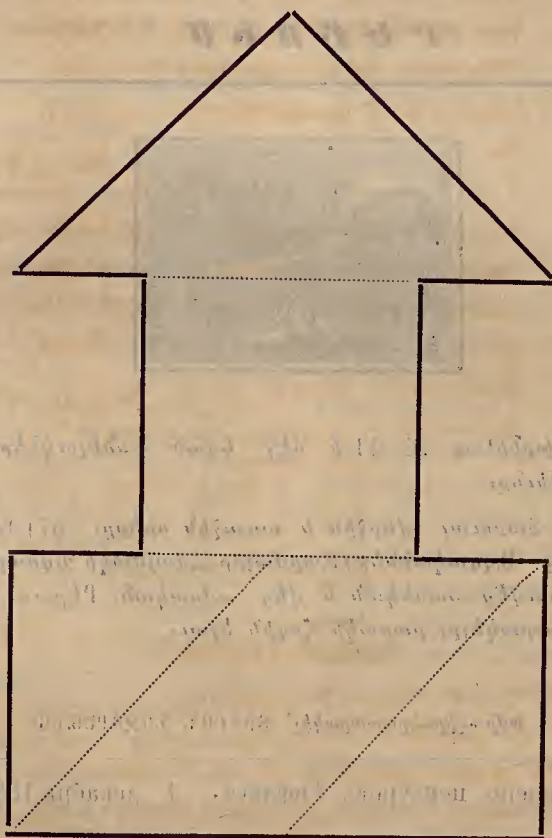
Ինքը չէ՝ ուտում, բայց ամբողջ աշխարհին կե-
րակրում է:

Հ Ո Ւ Տ Ա Ս Ե Լ Ո Ւ Կ

Ուլը ներլաւ ուռի ծառը:

48) Առաջ. Օր. Սաթինիկ.

Այս նկարը եթէ գծէք մի Կտոր թղթի վրայ, և գրծած տեղերով մկրատով կտրէք, կըստանաք Հինգ նկար:
Այդ նկարները այնպէս դասաւորեցէք, որ մի քառակուսի ստանաք:

49) Առաջ. Նորայր: 1 0 3 2 4 0 5

Այս նկարը մի հաստ թղթի վրայ նկարեցէք ու սև գծած տեղերովը մկրատով կտրեցէք. կր-ստանաք չորս կտոր: Այդ կտորներն այնպէս պէտք է շարել իրար մօտ, որ մի խաչ գոյանայ:

Բ Ե Բ Ո Ւ Ս

Նախընթաց № 11-ի մէջ եղած հանելուկներէ, րա-ցատրուիթիւնը:

36) Տարուայ վերջին և առաջին օրերը: 37) 69. 38) Ժամացոյց. Ազգականներ) Զարմայրը Հմայեակէ եղբայրն էր: 39) Տասնութեց տարեկան և վեց ամսական: Բերւո. Մինչև հասաի բարակելը, բարակի հոգին ելաւ:

Խմբադիր-Հրատարակիչ՝ ՏԻԳՐԱՆ ՆԱԶԱՐԵԱՆՑ:

Дозволено цензурою. Тифлисъ, 4 декабря 1884 г.

Типографія И. Мартиросіанца, на Орб. ул., д. № 1 и 2

ԱՂԲԻԻՐ

№ 111

1884

ԵՐԿՐՈՐԴ ԲԱԺԻՆ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐՈՒՍՑ ՎԵՐՋԸ

Անցաւ նաև երկրորդ տարին: Մենք առանձին ոչինչ չունինք ասելու, քանի որ մեր գործը ամեն մի ընթերցողի աչքի առաջն է, Ուղիղ է՝ մեր այժմեան հայ պարբերական մամուլը միքանի վայելելիք ու նկատողութիւններ է արել մեզ... ուղիղ է՝ միքանի տիրացուներ ամենայն կերպով աշխատել են «Աղբիւրին» վնասել, որովհետեւ «Աղբիւրը» մի վնաս աւելի ար օրգան է թուել նրանց... Բայց ուղիղ է նաև այն, որ մեր ընթերցողները՝ մեծ ու փոքրը, մեզանից գոհ են մընացել. այո՛, մեծ ու փոքրը... «ՆՈՐ ԳՍՐԸ», չենք իմանում ինչու, զարմանում է այդ բանի վրայ, նա մեզ հարց է առաջարկում թէ՛ այդ ինչ տեսակի նիւթ է մատակարարում «Աղբիւրը», որ մեծ ու փոքրը միևնոյն հետաքրքրութիւնով կարող են կարդալ... Եթէ «ՆՈՐ ԳՍՐԻ» պ. խմբագիրը ոչնչով չզանազանէր իրան շրջապատողներին՝ մենք ի հարկէ մեր կողմից չէինք զարմանալ նրա հարցի վրայ, բայց քանի որ նա համարում է փոքրիշատէ զարգացած մարդ, նա պէտք է իմանար, որ կայ ման-

կական գրականութեան մէջ ամբողջ մի ուղղութիւն (ձևի կողմից), այդ ուղղութեան ներկայացուցիչներն են՝ Կօտ-Մուրիկայ, Անգէրսէն և այլք. որոնց գրուածքների ամենագլխաւոր արժանաւորութիւնը հէնց նրանումն է, որ այդ տեսակի գրուածքները ամեն հասակի մատչելի են և հետաքրքրի: Մենք մեր կողմից խորհուրդ կը տայինք նոյնիսկ «Նոր-Դարի» պ. խմբագրին՝ ձեռք բերել հէնց նոյն Կօտ-Մուրիկայի առակները և իր խմբագրական գրասենյանից հհռացնել...

«Աղբիւրին» խմբագրութիւնը հէնց օկզբից աշխատել է ամենայն կերպով հետեւել այդ տեսակի ուղղութեանը (ձևի կողմից)... Մենք աշխատել ենք հհռանալ երեխաների հասկացողութիւնից և միևնոյն ժամանակ ձանձրացուցիչ չդառնալ մեծերի համար: Կարծում ենք որ մեզ բաւականին յաջողուել է այդ...

Գալով բովանդակութեանը՝ մեր ուղղութիւնը վնասակար համարելով՝ մեր բարեկամներն սկսել են գործել մեր դէմ զանազան կերպով...

Ասացէք, խնդրեմ, թէն է եղել «Աղբիւրի» հիմնական ուղղութիւնը, եթէ ոչ սէր դէպի երան շրջապատողները, սէր դէպի մարդկութիւնը, ան ճշդութեամբ չէր հասարակական շահերի համար: Ի՞նչ բանի է ձգտում «Աղբիւրը», եթէ ոչ եսական ութիւնը արմատախիւ անելուն... Այդ է ուրեմն վնասակար ուղղութիւնը...

Մենք բացարձակ ասում ենք, որ «Աղբիւրը» չէ ձգտել նեղ գաղափարներին, նրա համար Հայոց պատմութեան պայծառ երեսները նոյնչափ թանկ են եղել և կըլինին, որչափ և ընդհանուր պատմութեանը, և ընդհանրապէս «Աղբիւրին» ընդհանուր պատմութեան մօտը երեւոյթները նոյնչափ ատելի են, որչափ Հայկականին: Բայց «Աղբիւրը» աշխատել է հեռու չգնալ այն հողից, որի վրայ նա հրատարակվում է և որտեղ ապրում են իր ընթերցողները, որպէսզի անհասկանալի և անմատչելի չդառնայ իր ընթերցողներին:

Առաջիկայ տարին «Աղբիւրը» կըլինի նոյնը, ինչ որ եղել է երկու տարի շարունակ. և յոյս ունենք, որ շատ «երկու տարիներ» կանցնին,

բայց «Աղբիւրի» հիմնական ուղղութիւնը նոյնը կըմնայ: Մեզ համար բոլորովին միեւնոյն է թէ թիւապէս են վերաբերվում դէպի մեզ կիսաշունչ դիակներ, մենք ապրում ենք և մեր կարողացածի չափ գործում գլխաւորապէս նորարոգող սերունդի համար:

Առաջիկայ տարին «Վարժարանի» դադարման պատճառով մենք մեծացնելու ենք «Աղբիւրի» երկրորդ բաժինը, որն առաջիկայ տարուանից կըպարունակի իր մէջ զանազան յօդուածներ մանուկների բարոյական, մտաւորական և մինչև անգամ ֆիզիքական զարգացման վերաբերմամբ: Երկրորդ բաժինը լոյս կըտեսնի առանձին գրքոյկներով տարէնը 3 անգամ: Վերջինի մասին, պէտք է խոստովանենք, մինչև այժմ մի առանձին ուղադրութիւն չէինք դարձնում, որովհետև այդ մասը, ինչպէս վաղուց յայտնած էինք, ծառայում էր բոլորովին այլ նպատակի. իսկ առաջիկայ տարուանից, ընդարձակելով նպատակը, է հարկէ այլ խնամքով կըվերաբերուենք:

Ուրեմն մինչև նոր տարի... Սրանից յետոյ ևս թող գործն ինքը խօսի իր համար...

ՄԱՐԴՈՒ ՄԻՔԱՆԻ ՀԱՅԱՐԱԿԱԿԱՆ ՁԳԱՅՄՈՒՆՔՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ *)

Մարդու մէջ զարգացած են այս կամ այն հասարակական պահանջներ—դա հասկանալի է. քանի որ մարդս ապրում է իր և իրանմանների շրջանում, այդ շրջանի բոլոր անդամների մէջ գոյանում են փոխադարձ յարաբերութիւններ, որոշվում են կենցաղավարութեան յայտնի պայմաններ, և ամեն մէկն՝ այսպէս թէ այնպէս, ենթարկվում է նրանց ազդեցութեան: Մարդս, ապրելով միւսների շրջանում, սկսել է այնչափ ընտելանալ նրան, որ՝ առանց այդ շրջանի, էլ չի կարողանում ապրել. նա դարձել է—«հասարակական կենդանի» ինչպէս ասել է Արիստոտէլը:

Մարդու համար հասարակութիւնը նոյնչափ կարևոր է, որչափ մեղունների համար փեթակը, մրջինների համար մրջնանոցը:

Միմիայն մարդկային հասարակութեան մէջ մարդս կարող է կատարելագործուել, պատշաճաւոր կերպով գործել, և այդպիսով բաւականութիւն տալ իր բոլոր պահանջներին. եթէ մարդ մեծանոր իր նմանների շրջանից բոլորովին անջատուած մի այլ շրջանում, նա իր զարգացումով վայրենիներէր անգամ ստոր

կրկնէր: Մարդկանց հասարակութիւնը ամեն մի անհատի համար կազմում է մի այնպիսի շրջան, ուր նա ոչ միայն ամենալաւ կերպով կարող է զարգանալ, կատարելագործուել, այլ ուր մարդս այնպէս լաւ է զգում իրան, ինչպէս ոչ մի տեղ:

Մարդու այդ ձգտումից՝ դէպի հասարակական կեանքը առաջանում են մի քանի զգացմունքներ: Դրանցից մի քանիսները ի միջի այլոց աջակցում են մարդկերանց միմեանց մօտենալուն, մինչ դեռ միւսները երևան են գալիս այնպիսի դէպքերում, երբ մարդը մի ամօթալի կամ եղբրնական գործ է կատարում: Այսօր մենք կրկնենք միմիայն այն զգացմունքներըց մի քանիսը, որոնք աջակցում են մարդկերանց իրար մօտենալուն դրանք հեռեւեալներ են. բարեկամութիւն, գգուանք և համակրութիւն:

ա) Բարեկամութեան, ընկերսիրութեան զգացմունքը մանուկների մէջ շատ շուտ է յայտնվում: Հէնց այն հասակից, երբ մանուկը սկսում է մասնակցել ընկերական խաղերին, նրա համար արդէն նշանակութիւն է ստանում թէ ինչպէս են վերաբերվում ընկերները դէպի իրան՝ բարեկամաբար՝ հրճուանքով ընդունելով ի-

*) Այս յօդուածը ելնելով „Чувствованія, связанныя съ потребностью человека къ общественности и съ нравственною жизнью его“ յօդուածից է փոխադրած:

ըանց խաղի մէջ, թէ թշնամարար՝ քաշուելով նրանից:

Բարեկամութեան զգացմունքն սկսելում է բարդուել, երբ նրա հետ խառնուում են միւս զգացմունքները և այդպէս բարեկամութեան զգացմունքն ստանում է զանազան գոյներ: Բարեկամութեան զգացմունքն ունի մեծ կրթողական նշանակութիւն և այդ պատճառով մանուկներին մէջ այդ զգացմունքը նպատակադրմամբ պէտք է զարգացնել: Ամեն մի երեխայ պատրաստուում է ոչ թէ անջատուած, առանձնացած, այլ հասարակական կեանքի համար, չպէտք է խանդարել, որ նրա մէջ զարգանայ ընկերսիրութեան զգացմունքը, համաձայնագրի, որ դա ամենալաւ միջոց է երեխային ետամուրթիւնից պահպանելու:

բ) Դեռ ամենափոքր հասակից արդէն կարելի է նշմարել, թէ որչափ քաղցր տալանորութիւն է գործում մանուկին լրաց գգուանքը, և ընդհակառակն՝ մեր թըշնամական յարաբերութիւնը դէպի նա որչափ անհամոզ է լինում նրան:

Այդ հաճելի տալանորութիւնը, որ ազդում է մեզ վրայ, սովորեցնում է մեզ գնահատել գրգռուները: Գգուանքի կարեւորութիւնը նշմարելում է ոչ միայն մարդու մէջ, այլ նաև մանաւանդ ընտանի կենդանիների մէջ:

Գգուանքի կարեւորութիւնը առանցանում է սերտ կապեր երեխայի և դաստիարակի մէջ, մի-

միայն թէ դաստիարակը կարողանայ մտնել երեխայի դրութեան մէջ, հասկանալ նրա հոգսն ու ցաւը, մի խօսքով ցոյց տալ համակրութիւն դէպի այն ամենը, ինչ որ անհանգստութիւն է պատճառում երեխային: Այդ տեսակ դաստիարակին երեխան սկսում է այնչափ սիրել, որ պատրաստ է լինում իր դաստիարակի ամեն մի պատուէրը առանց ձայն ծագուն հանելու կատարել:

գ) Ով մեզանից չի նկատել, որ երեխան, տեսնելով իր առած տըխուր կերպարանք, ինքն ևս ընդունում է տըխուր կերպարանք և մինչև անգամ սկսում է լալ: Իսկ եթէ նա տեսնում է ուրախ կերպարանք, ինքն ևս սկսում է ուրախանալ, ծիծաղել:

Ուրեմն՝ ուրիշների դրութիւնն՝ այսպէս թէ այնպէս, ազդում է մանուկի վրայ: Այդ ազդեցութիւնը, եթէ երեխայի դաստիարակութիւնը ուղիղ է ընթանում, մեզ միջոց է տալիս զարգացնել երեխայի մէջ համակրութիւն դէպի ուրիշները: Այդ ժամանակ մարդը չի կարողանում բոլորովին անտարբեր վերաբերուել դէպի իրան շօշապատողները: Վերջինների թէ ուրախութիւնները և թէ տրտմութիւնները շատ մօտիկ են դառնում նրա սրտին: Համակրութիւն՝ դէպի ուրիշների ծանր, թշուառ դրութիւնը մենք անուանում ենք կարեկցութիւն:

Անկասկած, կարեկցութիւնը ունի ահազին նշանակութիւն. նա ամենաբարձր մարդասիրական ե-

ընդթները սկզբնապատճառ է լինում: Ամենուրեք կան թշուառներ, քաղցածներ, հեւանդներ. հասարակութիւնն զգացուած լինելով կարեկցութիւնով, աշխատում է օգնութեան ձեռք մեկնել այդպիսիներին:

Մենք ոչ միայն թշուառութեան հեք կարեկց լինում, այլև ուրիշների ուրախութեանը, բախտաւորութեանը, այդ տեսակի կարեկցութիւնը բախտաւորեցնում է մեզ ևս: Շատ բնական է, որ ընտանիքը ներ-

կայացնում է ամենամօտիկ առարկան այդ տեսակի զգացմունք արտայայտելու համար, բայց այդ զգացմունքը տարածվում է նաև ամբողջ քաղաքների, նոյնպէս պետութիւնների վրայ: Ինչպէս, օրինակ, ամեն մի յոյն ուրախանում էր, երբ իր համաքաղաքացին օլիմպիական խաղերին հաջակվում էր. նա այնպէս էր ուրախանում, որ կարծես թէ ինքը լինէր... Ահա թէ ինչպէս են զարգանում յայտնի զգացմունքները...

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ՕՐԻՆԱԿԵԼԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

Շարունակում ենք ցուցակագրել մանկական ընթերցանութեան համար օգտուէտ գրքերը:

9) Աշխատութիւն և հանգիստ. Թարգմանութիւն՝ Տ. Նաւատարգեանի. 1877 թ. Թիֆլիս. 38 էր. գինն է 12 կ.: Մի փոքրիկ յօդուած է, որի մէջ «աշխատանք և հանգստութիւն» բացատրվում են մասշէի կերպով զետեւութեան տեսակէտից (12—16):

10) Բարեկամութեան զոհեր Թրանց Հոֆմանի. Թարգ. Ն. Լալայեանց. 1876 թ. Ս.-Պետերբուրգ. 157 էր. գինն է 5 կ.: Արծարծվում է այն միտքը թէ՛ հաւատարիմ բարեկամը հզօր հովանաւորութիւն է և, ով նրան գտնում է, գանձ է գտնում: Գրքին կցած է 4 պատկեր *) (7—16):

11) Երրորդ օսկի Լակիդէի. Թարգ. Յար. սարկաւազ Աղանեանց. 1879 թ.

Թիֆլիս. 31 էր. գինն է 15 կ.: Մի առակ է, ուր գուրս է բերուած — չէ կարելի ասել շատ յաջող մարդ կանց հրեշտակոր տիպը, որանց համար օսկին աւելի թանկ է. քան իրանց կեանքը (7—12):

12) Կարմիր լապտեր վաշտիչի: Թարգմ. օր Ն. Տէր-Մարկոսյան. 1880 թ. 33 էր. գինն է կաղմած և պատկերազարդ 70 կ., անկաղմ 30 կ.:

Մի դէպք երկաթուղու պահապանի կեանքից, որտեղ տնտեսականը զոհվում է հասարակականին (7—16):

13) Հսկայ մըջիւն Աւենարիուսի. Թարգ. Տ. Գիւգալեանց, պատկերազարդ հրատարակութիւն «Աղբիւր» ամսագրի. 1884 թ. Թիֆլիզ. 52 էր. գինն է 40 կ.: Այս առակի նիւթն է մըջեւներէ

տեսակ տնտեսականը զոհվում է հայացք կընդունել առհասարակ այդ կեղինակի զրուածքներում տիրող ուղղութեան վրայ:

*) Հոֆմանի միւս զրուածքներէց առայժմ չենք յիշում ուրեշները, մինչ հե-

ընտանեկան և հասարակական կեանքը և մրջիւնների զանազան, ցեղերի փոխադարձ յարաբերութիւնները:

14) Մանկական վէպ: *) Թարգ. օր. Դ. Սահակեանց. 1877 թ. Թիֆլիս. 26 էր. գինն է 5 հ. փողոսը արեստօղրատական, շրջանում ծաղրածուի գերունեցող մի վարձկան թշուառի միջոցով ցոյց է տուած այդ շրջանի բոլոր դատարկութիւնը (11—16):

15) Զորս առաւել. Հրատարակութիւն Մ. Հ. Ռ. Գ. Բ. 1884 թ. Մոսկվա. 32 էր. գինն է 15 հ. Պարունակում է իր մէջ 3 թարգմանած ու մի հայկական հէքիաթ. վերջինիս լիզուն համամուծ է հայդաւաւական դարձումներիով, որոնք սակայն ռակաւածիւ լինելով, չեն փառում ընդհանուրին մատչելի լինելուն: Գրքոյի արժանաւորութիւնը I, II և IV աւակների մէջ է (7—12):

16) Փայտաշէն խրճիթից մինչև սպիտակ տունը. Փոխադրեցին՝ Ն. Տէր-Աւետիքեան և Լ. Մելիք-Աղա-

ման, պատկերադարձ հրատարակութիւն «Աղբիւր» ամսագրի. 1884 թ. Թիֆլիզ. 131 էր. գինն է 60 հ. Պատմում է Գարֆիլդի կենսադրութիւնը, որից պարզ երևում է, թէ ի՞նչ հրաշքներ կարող է դարձիւ հասարակական կեանքի մէջ ամեն մի անհատ, միայն նա ունենար ուժեղ կամք և անսահման սէր դէպի տոկոսն աշխատանք ու ճշմարտութիւն (7—16):

(Կըշտունակութիւն):

Ցանկանալով աւելի դիւրացնել ընտրութեամբ մանկական գրադարաններ կազմելու գործը, մանաւանդ գաւառացիների համար, «Աղբիւր» խմբագրութիւնը մտադիր է մաս առ մաս ցուցակագրել այս գրքերը, ժողովել, կազմել տալ և պատշաճ պահպանել իրոք ցանկացողներին առաջարկել: Սրա մասին առաջինից տարուայ սկզբի համարներէց մէկում յայտարարութիւն կը տարուի:

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ներկայ համարի հետ ուղարկում ենք մեր տարեկան բաժանորդներին «Աղբիւր» ներկայ 1884 թ. երկրորդ, պէման — Պուշկինի «Սկի Ձկնիկ» պ. Դ. Աղայեանի ազատ թարգմանութիւնով:

«Վարժարան» մանկավարժական ամսագիրը շատ քիչ բաժանորդներ ունենալու պատճառով բուրժուական դադար

րէց: «Մանկավարժանոց» էլ զանգատվում է իր բաժանորդներ և աշխատակիցներ շատ քիչ ունենալու համար: Ցանկալի էր, որ հայ ուսուցիչները և դաստիարակները աջակցէին և մասնակցէին «Մանկավարժանոցին»:

Ներքին դրծոց նախարարի կարգադրութիւնով «Արձադանք» շաբաթա-

*) Հեղինակութիւն Յերբիկովայի Զարմանալի սովորութիւն — թարգմանում են այս կամ այն դերքը, ահագին ու խոշոր տաւերով տպում իրանց աղբանուները, բայց չեն յիշում հեղինակի անունը:

Թերթը դադարեցրած է մինչև առաջիկայ յուրիս Այդ պատճառով «Արձագանքի» խմբագրութիւնը՝ հէնց այժմանից բանալով՝ բաժանորդագրութիւն առաջիկայ տարուայ համար, խոստանում է չհրատարակուելի համարները փոխարէն իր տարեկան բաժանորդներին ձրի ուղարկել 30 Թերթից բաղկացած մի միծառու դերք գրական-գիտական-բովանդակութիւնով:

«Աղբիւրի» բաժանորդագրութիւնը շատ յաջող է ընթանում: «Աղբիւրի» ուղղութիւնը, դերքը միեւնոյնն է մնում, միակ փոփոխութիւնը — չքել կը հրատարակուի: Իսկ առաջիկայ տարուայ առաջի պրէմիան հայր Աւոնդ Ալիշանի վերահսկութիւնով արդէն պատրաստում է վենետիկում աւելի մեծ դերքով:

Բժշկի Մերիմանեանը Ղարազուրտից ուղարկել է մեզ «Աղբիւրի» առաջիկայ տարուայ չորս օրինակի վճար, որ մի օրինակ ուղարկելէք Ղարազուրտի ուսումնարանին, իր հանդուցեալ հօր յիշատակին (ինչպէս և նախորդ տարիները), իսկ մնացեալ երեք օրինակը խմբագրութեան ցանկութիւնով ուղարկելէք զանազան հաստատութիւններին. որ և կուղարկենք՝ 1 օր. Ագուլիսի ընթերցարանին, 1 օր. Թիֆլիզի հիւանդանոցին և 1 օր. Սրբազան Խրիմեան Հայրիկին տնօրէնութեան: Պ. Մարկոս Գօլուխանեանը 1 օր. նուրբել է Մուկուայի Պետրովսկի ակադեմիային և 1 օր. Թիֆլիզի Հայուհեաց Ընկերութեան վարչութեան տնօրէնութիւնով ուղարկել մի օրեւէ ուսումնարանի: Պ. Նիկողայոս Մեղիլեան 1 օր.

դարձեալ Թիֆ. Հայուհեաց Ընկ. վարչ. տնօրէնութիւնով մի օրեւէ հաստատութեան և 1 օր. Գիլիթանիս. Լուսաւորչեան ուսումնարանին:

Խնդրում ենք մեր Թեմական դպ. վերատեսուչներից իրանց ստանձնած աղքատ ուսումնարանների ցուցակը ուղարկել մեզ, որովհետեւ խմբագրութեանը ուղարկում են «Աղբիւրի» տարեկան վճարը, որ մենք ուղարկիք մեր ուսումնարաններին, իսկ խմբագրութիւնը անկարող է ձեռն խմանալ, թէ մեր ուսումնարաններից որը անկարող է «Աղբիւրի» տարեկան գինը — 3ր. վճարել:

«Ոսկի Ձկնիկ» հրատարակիցները երկու տերեւոյով և պրէմիայի համար էլ աւանձին: Սերկորդ տերեւոյից հինգ հարեւր օրինակ խմբագրութիւնս իր կողմից նուրբելով մեր ուսումնարանների չքաւոր աշակերտներին՝ ուղարկեց հարեւրական հատ մեր հինգ Թեմական տեսուչներին՝ Թիֆլիզի, Ղարաբաղի, Շամախու, Երեւանի, Բեսարաբիայի և Հաշտարեանի, որ իրանց ստանձնած ուսումնարաններին չքաւոր աշակերտներին նոր տարուն բաժանեն:

Շնորհակալութիւնով ստացանք Ի. Ն. Տիւղէնձեանից «Գործնական Համարակալութիւն»։ Տպուած է մաքուր և զեղեցիկ Թղթի վրայ պ. Նշան Կ. Պէրպէրեանի տպարանում Կ. Պօլսոմ: Պ. Տիգրան Նաւասարդեանից Հայ-ժողովրդական հեքիաթներ վերնագրով զբոսով: Գինն է 30 կոպէկ:

Ստացանք «ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱՆՈՑ» ամսագրի 7 և 8 №-ները մի տետրում ամփոփուած: Հետաքրքրութիւնով է կարդացվում:

Այս օրերս կը հրատարակուի «ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱՆՈՑ» ներկայ տարւան վերջին՝ նոյեմբեր և դեկտեմբեր տետրը:

ԲԱՅ ՆԱՄԱԿՆԵՐ

«Աղբիւրի» անցեալ և ներկայ տարուայ չվճարողներին.

(Շարունակութիւն)

ԹԻՖԼԻՉ. Կոստ. Տ.-Աստուածատրեանց, Երկու տարին լրացաւ, բայց դեռ չը արեւհաճեցիք վճարել: Խօմ, փառք Աստուծոյ, ուրիշներն պէս առանց ձեռն ջանկութեանը չենք ուղարկել, որ չէք վճարում: Տարուայ կէսին երբ դադարեցրինք ուղարկել՝ կրկին խեղբեցիք, որ ուղարկենք և չկատկածենք, բայց... դժբախտաբար դեռ չստացանք:

ՆՈՒՇԷՆ. Յ. Տ.-Գ. Պէտք է և լաւ ճանաչէք ձեր պարտականութիւնները: Մեզ ի՞նչ փոյթ, որ դուք աշխատել էք մեզ համար, և փոխանակ արդիւնաւոր անելու՝ փնտաւար է դուրս եկել: Ձեր աշխատութեան համար շատ շնորհակալ ենք: Բայց նախադուշութեան վերաբերմամբ խորհուրդ ենք տալիս համեստ լինել: Մանէթին հարեւր տոկոսով փողեր չենք բաժանել, որ զոյճ լինինք, թէ մի՞ դուցէ՛ չվճարենք...

ՂԱԼԱՍԻՍԻ. Յ. Ղ. Թէև խոստացել էիք շատ շուտով ուղարկել, բայց դեռ չստացանք, հրաւիրում ենք ուղարկել գոնէ այժմ, տարուայ վերջին:

ԲԱԳՈՒ. Աղ. Զաք. Զեք. նամակով մեզ բողբոլի միամտացիք, որ կարճ ժամանակուայ ընթացքում կը վճարէք: Բայց տարին վերջացաւ. իսկ այդ ժամանակամիջոցը մի՞թէ դեռ չլրացաւ, շտապեցէք ուղարկել:

ԱՂԱՍՏՈՒ. Ա. Ս. Տէր-Աբղար Տէր-Յարութիւնեանը հկաւ խմբադատուն և տուաւ ձեր հասցէն, որ «Աղբիւր» ուղարկենք, ասելով որ վճարը անյապաղ կըստանանք, բայց մինչև այժմ դեռ չստացանք: Եթէ դուք պիտի վճարէք, ուղարկեցէք, իսկ եթէ ոչ, բարեհաճեցէք հաղորդել, որ ահա հօրեց ստանանք:

Ա. ԷՋՄԻՍՄԻՆ. Գր. Վ. Տ.-Յ. Լեայոյս լինելով, որ մոռացած կըլինիք «Աղբիւրի» բաժանորդադէնը ուղարկել, պարտք ենք համարում այդ մասին յիշեցնել ձեզ, խոնարհաբար խնդրելով, որ բարեհաճէք փութով ուղարկել:

ԱԽԱԼՅԻՍ. Եղ. Կար. Իբրև աշակերտի բողբոլին անվայել է ձեր վաճառքները: Շտապեցէք գոնէ այժմ ուղարկել:

ԹԻՖԼԻՉ. Խոս. Բար. Շեքին. Աբր. Տուրի. Մով. Լ. Թէ դուք այդպէս էք անում, ի՞նչ պէտք է անէ հասարակ ժողովուրդը: Մի՞-

դասի թէ ձեր այդ վարձուները ներելի
 թէ, հարցրէք Բիքնեղը. ձեզ և
 ձեր հինգ ձեզ էլ պատասխանեցէք:
 Բայց խորհուրդ էնք տալիս. հա-
 յար յիլիկ նուաճէ չհարցնէք...
 ՆՈՒԽԻ. Լ. Թ., ՇՈՒՇԻ. Գ. Բ., Է. Ա.
 : ՍԱԼ. ՄԱՐ., ԲԱԳՈՒ. Գ. Գ. Գ. Ն. Է.
 : ՍԱԼ. ՄԱՐ., ՄԷԲ., ԱՍՏՐԱԽԱՆ. Շ.

Բագ. Վ. Ա., Գաբ. Մկր., Տ.
 ՆԱԽԻՋԵՆԻԱՆ. Ալ. Նիկ., Տ. Ա.,
 Գ. ՆՁԱԿ. Ա. Մ. Ս. Աբր., Օ-
 ԳԵՍՍԱ. Նիկ. Դադ. Խնդրում
 ենք գնեք տարուայ. Վերջին ու-
 ղարկել *):
 (Կըշարունակութիւն):

ՉԵՆ ՏՊԱԳՐՈՒԻԼ.

Օր. Կ. Ս. 1) Ճարպիկ հրաձնաձի-
 քը, 2) Գեղերուայ Մարգը Խմբ. Գործ.
 քաննէր անկարող է յետ ուղարկել): Օր.
 Վ. Ս. Որբիկներ, Է. Բ. 1) Բախտաւոր հո-
 վիւ, 2) Հաւարա աղջիկ, 3) Ճնճղուկներ
 Ա. Ղ. Կոյրի երգը: Լ. 1) Ստիակը, 2)
 Աղքատ մանուկ և 3) Երկու Մուրացիկ:
 Ս. Բ. 1) Ինչո՞ւ ես Թշուառ զիւղի
 վարժապետ, 2) Անկարեկեցներ (ոտա-
 նաւորներ): Մեր ցեղերը: Գ. Շ. 1)
 Արամն ու ծուանը, 2) Տառն ու Ջաւ-
 րէն: Ս. Բ. 1) Նաւասարդ, 2) Հացի ծառ,
 3) Երկու այրի (խնդրում ենք ուղարկել
 խոտաքանները): Սալ. Գ. Գարուն և
 մառ: Ա. Մ. Խմբերը: Յ. Ա. Հովիւ: Կ. Մ.
 Նամակ բարի Աստուծուն: Ա. Տ. Ելակնե-
 րի զամբիւղը: Յ. Կ. 1) Կարկուտը գիւ-
 ղում և Մեռելոց Թիֆլիզում: Ս. Ս.
 Տիկիւն: Յ. Յ. 1) Ձմեռն է: 2) Արև:
 Պ. Բ. Ձմեռ. պատկեր իրական կեան-
 քից: Ա. Մ. 1) Խոտիկներ, 2) Անթա-
 ռամ տերեւներ: Խ. Գ. 1) Պատկեր 2)
 Հայ ծերունու մուրաւոր: Կ. Մ. Թշուա-
 ռի ճակատալիքը: Ա. Անհնազանդ

ողան: Ա. Ս. 1) Առաւօտ, 2) Փոքրիկ
 աշակերտի մահը Լ. Տ. Յ: Մանուշակ,
 Ժ. Առաջին քայլ: Օր. Ս. Թ. Մշեցու-
 նոր տարին: Օր. Կ. Ա. Կառապան,
 Վ. Հնձուոր: Մ. Տ. Ծուլութիւն: Տ. Մ.
 Փ. Աղբիւր: Օր. Թ. Գ. Հայրենիք (ծի-
 ծեռնակներ): Վ. Ն. Բարեկամներ: Պ.
 Կենդանիներ զոյն: Մ. Մ. 1) Հայրե-
 նիք և 2) Երկրագործ (ոտանաւոր): Օր.
 Արմենուհի. Ընկերակուսէր: Տիկ. Ն. Յ.
 Շուէր ձուանիկ չի ուտի, մուկը երկաթ
 կուտի: Բ. Յ. Մահմուտ-Բէկ (Փարատ
 և Ալի): Ալ. Մ. Շները, Ձուկ. Լիւնիկ
 աւագակը: Լիւնիկ. Նրբասներն ու
 ճնճղուկը (շարունակեցէք): Յ. Յ. Ն.
 1) Հէքիւթ և 2) Մօրու՛ն ու տղան,
 Պ. Բ. Գարեգինը և Ծերունին: Կ. Մ.
 1) Ամպ, քամի և անձրև և 2) Մանուկ:
 Բ. Յ. Հանելուկ: Գ. Ե. Օղաճեմ նաւ
 (ուրիշ Թարգմանութիւնով տպուած է
 արդէն, ինչպէս էնք շարունակել):
 Պանդուխտ, Աղաւեւակ: Յ. Մ. Մանուկ
 (բանաստղծութիւն): Ա. Ս. Ողբող
 Հայկուհի: Ա. Ձ. Հնձուոր: Ն. Ն. Ը-

*) Վերոյիշեալ բոլոր անձնաւորութիւններին, ո՞ր զիտէ, եթէ մարդ լսուցի՛նէ՛
 աստղեր իջեցնեն երկնքից:
 Ման. Սրբ.

Ճանախը թիւն: Կոյր երգիչ, Ծխական
դպրոցներ: Յ. Ճ. Ծնողատեցութիւն
(շարունակեցէք): Վ. Մ. Մեղուն ու
վարդենին: Գ. Ա. Աղղային թշուա-
ռութիւն: Ս. Ե. Թափառականի յիշա-
տականից, Սարգիս ու ճանձր: Ն. Մ.
Հայրենասիրութիւն: Վ. Ս. Մանուկ-
ներն ու առնակը: Հայուհի, Քնքշասէր
Նունէն: Ուսուցիչ, Մեր դպրոցները և
նրանց մէջ գործողները: Լ. Գ. Աղուէն
ու Կոյր: Ուսանող: Մի սպաիկեր առ-
բեայ կեանքից: Վաչագան, Պարսկաստա-
նում պատահած վերջի տխուր անցքի
առիթով: Գ. Ն. Թեմական տեսչու-

թիւնը և նրա հիմնադիր: Վ. Յ. Ծանր
դաս (խնդրում ենք շարունակել): Մ.
Ա. 1) Էշն ու փիղը, 2) Աղքատը և
շունը, 3) Եփած չայ, 4) Երկու հասկ
(ոտանաւորներ): Դ. Տ-Ս. Հօր խնայող:
Վ. Թ. Յիշողութիւն (շարունակեցէք):
Ա. Ս. Աշուն, ձմեռ, դարուն, ամառ:
Ա. Մ. Մի դարմանալի սովորութիւն:
Յ. Խ. Ջուրը: Օնիկ, Աստուած որբոց չի
մոռանում (ոտանաւոր): Վաչագան, 1)
Ուշագր (ժողովրդական աւանդու-
թիւն) 2) Ժողովրդական-ամական
տաղեր (շարունակեցէք):

(Կըշարունակուի):

ԱՂԲԻԻԻ ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐ

Ն. ՆԱԻԻԶԵԻԱՆ. Գ. Խ. Այժմ ի՞նչ են
ստում ձեր քաղաքում, դարձեալ
աշխատում են մեզ արգելել ու-
րիշ գործակիցները, թէ արդէն
սթափուեցան, որ իրանց խաղալիկ
էին միայն դարձրել ուրիշները:
ՍԻՆԳԱՐԱՌԻՐ Ղ. Գ. Մի՞թէ մինչև այժմ
մեր նամակը չստացաք. վաղուց
ենք զրել:

ՄԱՅԿՈՊ, Ն. Ա. Շատ ուրախ ենք,
որ ցանկութիւն էք յայնում մեզ
աշխատակցելու:

Վ. ԱԳՈՒԼԻՍ. Ա. Տ. Շատ շնորհակալ
ենք, ստացանք և ձեզ փոստով
նամակ կը գրենք: Խմբագրութիւն-
նքս իր կողմից ոչ ոքի ձրի չէ
ուղարկում: Միայն յարգելով
ձեր առաջարկութիւնը կուղար-
կենք ըժ. Միլեմանեանի կողմից,
որը միջանի օրինակները վճարն
ուղարկել և յանձնել է խմ-

բագրութեան տնօրէնութեան:
ԼԵՆԻՆՔՈՐԱՆ. Աղգ. Հոգ. ուսում. Հո-
գար. Ջեր նամակը ստացանք:
Բայց Համալսարան քահանայ Տէր-
Աւետիքեանը մեզ ոչ այդ անձ-
ներին ցուցանի է ուղարկել և ոչ
փողը: Ուրեմն կարող էք այդ
քահանային դիմել:

ՇՈՒ Ի. Տ. Ա. Լենքօրանի Հոգաբար-
ձութիւնը պաշտօնական դրու-
թիւնով դիմել է մեզ, և Հար-
ցնում է՝ ինչո՞ւ մենք «Աղբիւր»
չենք ուղարկում այդ քաղաքի
բաժանորդներին: Բարեհաճեցէք
պատասխանել դրանց. ինչո՞ւ
չենք ուղարկում: Արդեօք ձեզա-
նից կամ ցուցակ կամ փող ստա-
ցել ենք, որ ուղարկենք...

ԹԻՖԼԻՉ. Ղ. Մ. Դուք դարմանում էք,
որ մենք լուծւում ենք և չենք պա-
տասխանում: Քարը գլուխները,

որքան կամենում են թող խօսեն:
 ԲԱԳՈՒ. Ն. Շ. Հարցնում էք՝ «Մշակը»
 երբ կըսկսի հրատարակուել: Լը-
 սում ենք—Յունուարից: Ոչ թէ
 միայն այդտեղի երիտասարդու-
 թիւնը, այլ համարեա ամեն
 կողմից դիմում են մեզ. թէ հե-
 ազդերիւրով և թէ նամակներով
 նոյնպէս դիմում են «Մշակի»
 խմբագրութեանը:

ԱՍՏԻՍԻԱՆ. Գ. Շ. Բարեհաճեցէք կար-
 դալ մեր կանոնները: Շատ ուշ
 է: Յաւում ենք, որ անկարող
 ենք գիջանել:

ԳԱՆՁԱԿ. Աղ. Մ. Ասենք թէ՝ Աղէք-
 սանդր Մակիդոնացին մեծ մարդ
 էր, բայց ինչո՞ւ աթուռները փշրել:
 Ո՞ր է ասում, որ դուք իրա-
 ւունք չունիք ձեր սեպկականու-
 թիւնը պահանջելու: Բայց ասիք
 ձեր սեպկականութիւնը ուրիշին
 յանձնելիս էլ պէտք է իմանայիք,
 թէ ի՞նչ սրամաններով էք կարող
 ուրիշին տալ: Կարգացէք մեր
 կանոնները:

Ս. ԽԱՉ ՔԱՂԱՔ. Վ. Ա. Կրկին ու-
 ղարկեցինք: Ժամանակին պէտք է
 իմաց տալ: Շնորհակալ ենք ձեր
 համակրութեան և անկեղծու-
 թեան համար:

Կ. ՊՕԼԻՍ, Բուրաս. Մանկ. Խմբ. Շատ
 շնորհակալ ենք, ստացանք, բայց
 ուշ է:

ՄԻԻ՝ ԽԵՆ. Ս. Ձեզ նամակ զրեցինք: Որ-
 քան պիտի շնորհակալ լինինք, որ
 շուտով ստանանք: Ստացածներս
 շատ գեղեցիկ է: Շնորհակալու-
 թիւն:

ՄՈՍԿՈՒՍ. Դ. Ն. Ուղարկեցինք: Աշ-
 խատեցէք շուտով պատրաստել

տալ և ուղարկել:

Ս. ՊԵՏԵՐԱՌԻՐԳ. Ն. Ա. Ս.—Ն. Ի՞նչ
 է նշանակում այդ: Շտապեցէք
 շուտով հասցնել փետրուարի
 ձե՛ր համար:

ԲԱԳՈՒ. Լ. Գ. Ասում էք, որ «Նոր-
 Դարը» շատ ձանձրացուցիչ է,
 ինքն իրան հակասում է և ամե-
 նագլխաւորը առանց ուղղութեան
 է: Վերջինի մասին միայն կարող
 ենք ասել, որ շատ սխալում էք,
 «Նոր-Դարի» ուղղութիւնը հէնց
 անուղղութեան մէջն է կայա-
 նում: Ձե՞ր որ էր յայտարարու-
 թեան մէջ ասուած էր թէ՝
 «Նոր-Դարը» յետագէմ, առաջա-
 դէմ, պահպանողական, յարձա-
 կողական, ազատամիտ ևն. ուղ-
 ղութիւն կունենայ: Այսինքն
 «Նոր-Դարը» սեւ, սպիտակ, կար-
 մը, դեղին, ևն դոյն կունենայ,
 նայած ժամանակին և հանդա-
 մանքին: Էլ այժմ ինչո՞ւ էք
 գանգատում:

ՄՈՍԿՈՒՍ. Յ. Ք. Շատ ուրախ ենք և
 շնորհակալութիւնով ընդունում
 ենք ձեր առաջարկութիւնը:
 Հաստատ աղբիւրներից լսում ենք,
 որ «Մշակը» անսպառաճ յու-
 նուարից կը հրատարակուի: Պ.
 Գր. Արծրունու մասին մենք էլ
 ենք լսում, որ զալիս է:

ԹԻՖԼԻՉ. Բարկաս. Մեծ ուրախութիւ-
 նով և ցնծութիւնով բայց չինք
 կարողանում: Խոնորհարար խն-
 դրում ենք զաք խմբագրատուն
 և իմանաք պատճառը:

„ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱՆՈՅ“

Ա Մ Ս Ա Գ Ի Ր Ը

1885 թ. կը հրատարակուի նոյն ուղղութիւնով: Իւրաքանչիւր տետրը 2 թերթից: Յունիս և օգոստոս ամիսներում չի հրատարակուի: «ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱՆՈՅ» տարեկան գինը 3 մանէթ է:

Ստորագրողները յատկապէս պիտի գիտեն այս հասցէով. Ахалцихъ. Редакціи „Манкаваржаноцъ.“

Խմբագիր.— Հրատարակող՝ ԽՈՐԷՆ Ծ. ՎԱՐԴ. ՍՏԵՓԱՆԷ:

Պ Ա Տ Կ Ե Ր Ա Ջ Ա Ր Դ

Հ Ա Ւ Ա Ք Ա Ծ Ո Յ

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ, ԲՐԻՍՏՈՆԵԱԿԱՆ, ՊԱՏՄԱԿԱՆ, ՌԵՍՈՒՄԵԱԿԱՆ,

ԱՇԽԱՐՀԱԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՅՈՒ ՊԻՏԱՆԻ ԳԻՏԵԼԵԱՅ

Մանկական վէպեր, մանրավէպեր, գուարճալի խաղեր:

Հրատարակվում է Կ. Պոլսում տետր առ տետր 16 երեսից բաղկացած:— 24 տետրի գինը 4 ուսուլի է Ռուսաստանում:

Հասցէն՝ Կ. Պոլիս, Սուլթան Համամ թիւ 14:

Հրատարակիչ՝ Ն. Կ. Ե. ՊԷՐԱՆ և Ս. ՏԷՕԴՈՒՄԵԱՆ:

„ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ԹԵՐԹԻ“

ԽՄ. ԱԳ. ՌԻԹԻԻՆԸ ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ Է ԲՐԺԱՆՈՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ 1885 ԹՈՒԻ

ՀԱՄԱՐ (ՈՐ Է 4 ՏԱՐԵՇՐՁԱՆ)

Թերթը հրատարակվում է երեւանում, նախընթաց տարիների ծրագրով. տպագրվում է պ. Իմին Տէր-Գրիգորեանցի տպարանում:

Տարեկան գինն է 3 մնթ. կսնիսիկ վճարելի:

Ստորագրուել կարելի է խմբագրատանը: Օտար քաղաքացիք գիմում են հետևեալ հասցէով. Въ г. Эривань. Въ редакцію журнала „Гигіенический листокъ“.

Խմբագիր-Հրատարակիչ՝ ԲԺ. ԼԵՒՈՆ ՏԷՐ-ԳՐԻԳՈՐԵԱՆՑ:

„ԵՐԵՒԱՆԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ“

(ԵՐԲՈՐԳ ՏԱՐԻ)

Հրատարակվում է շաբաթը երեք անգամ: Տարեկան բաժանորդագրինն է երեւանում 1 ր.

Հասցէն՝ Эривань. Тип. Теръ-Григорянцъ.

Խմբ.-Հրատ. ԷՄԻՆ ՏԷՐ-ԳՐԻԳՈՐԵԱՆՑ:

ОТКРЫТА ПОДПИСКА НА 1885 годъ
НА ДѢТСКІЙ ЖУРНАЛЪ

„РОДНИКЪ“

Въ 1885 г. (4-й годъ изданія) „Родникъ“ будетъ выходить, при прежнемъ составѣ сотрудниковъ, 1-го числа каждаго мѣсяца, книжками въ 100 и болѣе страницъ большаго формата, со многими рисунками, съ музыкальными приложеніями и съ отдѣломъ смѣси, въ которомъ помѣщаются мелкія статьи, загадки, задачи, игры и пр. и пр.

Выборъ статей въ „Родникъ“ принаровленъ къ возрасту отъ 9 до 14 лѣтъ. Редакція дастъ, главнымъ образомъ, оригинальныя статьи изъ русской жизни и природы. Всѣ, даже мелкія статьи научнаго содержанія редактируются специалистами.

Приложеніе къ „Роднику“ педагогическій сборникъ „Воспитаніе и Обученіе“ выходитъ книжками 3 раза въ годъ.

Въ нихъ помѣщаются: статьи по вопросамъ воспитанія и обученія и библиографія по дѣтской, учебной и педагогической литературѣ.

Премія къ „Роднику“ на 1885 г.

будетъ заключаться въ альбомѣ, состоящемъ изъ 12 оригинальныхъ картинъ по русской исторіи художника А. ЗЕМЦОВА, исполненныхъ геліотипіей въ Вѣнѣ, у Ангерера и Гешля. картины эти будутъ разосланы гг. подписчикамъ отдѣльно отъ журнала, *всѣ срѣзу*, въ красивомъ конвертѣ, съ первымъ № „Родника“ 1885 г.

Кромѣ того, въ видѣ дароваго приложенія къ „Роднику“ 1885 г., будетъ данъ „Литературный альбомъ“ изъ 12 оригинальныхъ картинъ художника Н. Н. Карзина къ стихотвореніямъ русскихъ классиковъ. Къ каждому № будетъ прилагаться по одной такой картинкѣ.

Журналъ „РОДНИКЪ“ Учебнымъ Комитетомъ Собственной Е. И. В. Канцеляріи по учрежденіямъ ИМПЕРАТРИЦЫ МАРИИ рекомендовалъ, какъ весьма полезный для женскихъ институтовъ и гимназій.

Ученымъ Комитетомъ Министерства Народнаго Просвѣщенія и Особымъ Отдѣломъ сего Комитета допущенъ для ученическихъ библиотекъ среднихъ учебныхъ заведеній, мужскихъ и женскихъ, а также городскихъ и народныхъ училищъ.

Условія подписки на 1885 г. остаются прежнія:

На годъ, съ дост. и перес., за 12 книгъ „Родника“ съ отдѣльною премією—5 рублей.

Тоже, съ приложеніемъ 3-хъ книгъ педагогическаго сборника „Воспитаніе и Обученіе“—6 рублей.

Адресъ Главной конторы и Редакціи: С.-Петербургъ, Никольская площадь, д. № 4.

ԱՐՁԱՐԱՆԷ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ 1885 ԹՈՒՒՆ.

Ներքին գործոց պ. նախարարի կարգադրութեամբ սոյն 1884 թուականի նոյեմբերի 8-ից «ԱՐՁԱՐԱՆՔԻ» հրատարակութիւնը դադարեցրած է ու թափափուկ:

«Արձագանքը» վերստին կըսկսուի հրատարակուիլ 1885 թուականի յուլիսից նախկին ծրագրով և առաջուայ աշխատակիցներին մասնակցութեամբ:

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒՆՆ Է՝ Տարեկան 5 ռուբլի, կիսամեայ 3 ռուբլի:

«Արձագանքի» սոյն 1884 թ. բաժանորդները 60 կոպ. ունին ստանալու հրատարակուած համարների փոխարէն, որը և կարող են ստանալ ներկայացնելով իրանց անդորրագրերը: Կենդրոնական գրավաճառանոց, ուր առժամանակ գտնվում է խմբագրութեան գրասենեակը:

«Արձագանքի» 1885 թուականի տարեկան բաժանորդները սեպտեմբեր ամսին կըստանան երեսուն տպագրական թերթից բաղկացած մի մեծահատոր գիրք՝ գրական-գիտական բովանդակութեամբ:

Խմբագիր-հրատարակիչ՝ ԱՐԳԱՐ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ:

ԳՐԱԴԱՐԱՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ԵՊԻՍԿՈՒՍԻՆԵՐԸ ԵՎ ԵՊԻՍԿՈՒՍԻՆԵՐԸ:

Ա Ր Ա Ր Ա Տ

Կըհրատարակուի ամիսը մի անգամ. բաժանորդագրութիւնը տարեկան է և սկսվում է Յունվար ամսից. բաժանորդագինն է Ռուսաստանում 4 ռուբլի, Տաճկաստանում, Պարսկաստանում և Եւրոպայում 5ր. Հնդկաստանում 6. ր.: ԾՐԱԳԻՐՆ Է՝

ԿՐՈՆԱԿԱՆ, ՊԱՏՄԱԿԱՆ, ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ԵՒ ԱԶԳԱՅԻՆ.

Արարատում կըհրատարակուեն նաև Վեհափառ Կաթողիկոսի և Սինոդի կողմից եղած Վարչական այլ և այլ հրահանգութիւնները և Սինոդի օրագրութիւններից քաղուածներ:

Արարատում կըհրատարակուեն յիշատակաբաններ՝ իբրև պատմական աղբիւր. կարտատպուեն լրագրներից իւր ուղղութեանը յարմար յօդուածները, զետեղելով ըստ բովանդակութեան:

Կըհրատարակուեն նաև լուրեր «Այլ և այլք» վերնագրով:

Հայաբնակ քաղաքներում և դաւառներում ստորագրուելի ցանկացողները թող զիմեն տեղական Հոգ. իշխանութեան գործակալին կամ ուղղակի Ս. Էջմիածին. Հասցէն ՏԵ. ԵՄԻԱԴՅԻՆԻ. Կոմիտէի Տպարանական ժողովին:

„ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ“

ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ-ԳԻՏՆԱԿԱՆ ԱՄՍԵԱՅ ՀԱՆԴԻՍ

ՀԻՆԳԵՏԱՍԱՆՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Տարեկան գինը 4 մէճիտիէ:

Թիֆլիզում կարելի է ստորագրուել և Բ. Զահվերդեանի լրագրական գործակալութեան մէջ: Խմբագրատնօրէն՝ Մ. ՄԱՄՈՒՐԵԱՆ:

«ԵՐԿՐԱԳՈՒՆՏ»

ԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ԳԻՏԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՍ ԱՄՍԵԱՅ

ՀՐԱՏԱՐԱՆԿՈՒԹԻՒՆ ԱՍԻԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

Հրատարակվում է Կ. Պոլսում ամիսը մի անգամ: Տարեկան բաժանորդագինն է 12 ֆրանկ, թղթատարութեան ծախքը ընկերութեան վրայ է:

Հասցէն՝ Կ. Պոլիս, Հափուզլու խան, միջին խրկ թիւ 14:

Տնօրէն-խմբագրատնօրէն՝ ԵՂԻՍ ՏԵՄԻՐՃԻՊԱՇԵԱՆ:

ԱՌԱՋԻԿԱՅ 1885 ԹՈՒՆԿԱՆԻՆ

ՆԱԽԱՐԱՐ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԼՐԱԳԻՐԸ

ԿԸՀՐԱՏԱՐԱՆԿՈՒԹԻՒՆ ՆՈՅՆ ԳԻՐԲՈՎ ԵՒ ԾՐԱԳՐՈՎ

Ր Ո Վ Ա Ն Գ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն .

I) Պետական կարգադրութիւնք. — II) Առաջնորդողներ առօրեայ ամենատեսակ խնդիրների մասին. — III) Ներքին տեսութիւն — Տեղական և Հասարակական խնդիրների վերաբերութեամբ յօդուածներ և թղթակցութիւնք. — IV) Քաղաքական վիճակի վերայ յօդուածներ և լուրեր. — V) Մանր լուրեր. — VI) Խառն լուրեր, — VII) Բանասիրական — Փէլիէտոններ, Պատկերներ, Վէպեր, Մատենախօսութիւնք, Քննադատութիւնք, Գիտութեանց և արհեստից վերաբերեալ յօդուածներ. — VIII) Պատասխանիք. — IX) Յայտարարութիւններ զանազան լեզուներով:

Տարեկան բաժանորդագինն է 10 ռ., կիսամեայ 5 ռ.:

Փոստի և արան հասցնելու ծախքը խմբագրատնան վերայ է:

Ստորագրուել կարելի է Թիֆլիսում. I) Խմբագրատանը. II) պ. Բ. Զահվերդովի գործակալութիւնում. — III) Զ. Գրիգորեանի գրախանութում. — IV) պ. Զ. Զահլինեանցի խանութում:

Խմբագիր՝ Պ. ՍԻՄԵՐՆԵԱՆՅ:

Ք Ա Ղ Ա Ք Ա Կ Ա Ն - Գ Ր Ա Կ Ա Ն Ա Կ Ա Ն

ՆՈՐ-ԴԱՐ

Ա Մ Ե Ն Օ Ր Ե Ա Յ Թ Ե Ր Թ Ը

ԿԸՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻ 1885 ԹՈՒԱԿԱՆԻՆ
ՆՈՅՆ ԴԻՐՔՈՎ Լ ԾՐԱԳՐՈՎ

I Տէրութեան կարգադրութիւններ: II. Առաջնորդող յօդուածներ առօրեայ ամեն տեսակ խնդիրներ ժառանգ: III. Գրողներ — լուրեր, առօրեայ անցքերի համառօտ տեսութիւններ, պատահական յօդուածներ զանազան նիւթերի վերաբերմամբ: IV. Թղթակցութիւններ — Կովկասից, Ռուսիայից և միւս երկրներից: V. Փաղաքական — քաղաքական կեանքի և երևոյթների վերաբերեալ տեսութիւններ, յօդուածներ և լուրեր: VI. Խառն լուրեր: VII. Հեռագրեր: VIII. Առևտրական տեղեկութիւններ: IX. Խմբագրական պատասխաններ: X. Բանասիրական — ֆէլիէտօններ, պատկերներ, զրոյցներ, վէպեր, վիպասանութիւններ, գիտութեան, գեղարուեստների արհեստների և արդիւնագործութեան ամեն ճիւղերին վերաբերեալ աշխատութիւններ և քննադատական յօդուածներ: XI. Յայտարարութիւններ — Հայոց և օտար լեզուներով:

ՏԱՐԵԿԱՆ գինն է 10 ռ., վեց ամսուան՝ 6 ռ., հատով՝ 5 կոպ. Խմբագիր — Հրատարակիչ՝ ՍՊԱՆԴԱՐ ՍՊԱՆԴԱՐԵԱՆ:

ОТКРЫТА ПОДПИСКА
НА ЕЖЕДНЕВНУЮ ГАЗЕТУ

ТИФЛИССКІЯ ОБЪЯВЛЕНІЯ

На 1885 годъ

(ВОСЬМОЙ ГОДЪ ИЗДАНІЯ)

УСЛОВІЯ ПОДПИСКИ:

Въ Тифлисѣ, съ доставкою на домъ 3 р.
Иногороднымъ, съ пересылкою . . . 4 р. 20 к. } На годъ.

Цѣна отдѣльнаго номера газеты 3 к.

Подписка принимается исключительно въ конторѣ редакціи „Тифлисскихъ Объявленій“, на Бяратинской улицѣ, въ домѣ Ротина (бывшій Бѣлаго), ежедневно, кромѣ воскресныхъ и праздничныхъ дней, съ 10 ч. утра, до 2 час. пополудни, и съ 5 до 8 час. вечера. Иногородные адресуютъ свои требованія въ Тифлисъ, въ Редакцію газеты „Тифлисскаія Объявленія“.

Редакторъ — Издатель І. Б. ПОПОВЪ.

Խմբագիր-Հրատարակիչ՝ ՏԻՐԱՆ ՆՍՊԱՐԵԱՆ:

Дозволено цензурою. Тифлисъ, 13 декабря 1884 г.

Типографія И. Мартиросіанца, Орбл. ул., д. № 1 и 2

„ЮРИДИЧЕСКОЕ ОБОЗРѢНІЕ“

(ГОДЪ ПЯТЫЙ).

Журналъ, какъ и прежде, будетъ выходить ВЪ 1885 Г. по четвергамъ, въ размѣрѣ отъ 1 до 2 печатныхъ листовъ, по слѣдующей программѣ:

I. Статьи по всемъ вопросамъ, вытекающимъ изъ теории права и судопроизводства.—II. Перечень, изложение и обсужденіе важнѣйшихъ распоряженій и узаконеній правительства.—III. Судебная хроника: а) отчеты о засѣданіяхъ въ судахъ, преимущественно Кавказскаго края, и б) особенно интересныя рѣшенія Кавказскихъ гражданскихъ судовъ по вопросамъ права и судопроизводства, вызваннымъ мѣстными особенностями края.—IV. Корреспонденція юридическаго содержанія.—V. Краткіе отчеты о новыхъ книгахъ юридическаго содержанія (Обзоръ юридической печати и библиографія).—VI. Смѣсь (разныя извѣстія). Случаи изъ судебной жизни и практики.—VII. Тезисы и текстуальное изложеніе кассационныхъ рѣшеній: а) департаментовъ сената и б) Тифлисскаго судебной палаты.—VIII. Извлеченіе изъ приказовъ о важнѣйшихъ назначеніяхъ по вѣдомству юстиціи.—IX. Судебный указатель. Резолюціи Тифлисскаго судебной палаты по дѣламъ апелляціоннымъ и кассационнымъ.—X. Объявленія—казенныя и частныя.

Выполнивъ, по возможности, свои прошлагодня обѣщанія предъ читателями, редакція „Юрид. Обзоръ“ постарается придать своему журналу въ будущемъ году еще большій интересъ, при содѣйствіи многихъ прежнихъ и нѣкоторыхъ новыхъ сотрудниковъ, въ томъ числѣ: Н. Д. Анциферова, А. Я. Ашеберга, С. М. Арцруни, Ф. Н. Бакало, Д. З. Бакрадзе, О. А. Быкова, Г. О. Гвиніева, А. А. Гребенщикова, Я. И. Гурлянда, Н. В. Долгова, И. Я. Долголенко, Г. А. Джаншіева, Д. И. Кипіани, Д. В. Казирелія, П. М. Лебединскаго, А. Е. Носа, П. А. Опочинина, Я. И. Рашета, М. А. Сеитреникова, Н. П. Смиттена, В. Д. Спасовича, А. Т. Тимановскаго, Я. Г. Теръ-Юанисіана, В. А. Хлѣбникова, Н. И. Чиневскаго и др.

Независимо статей общаго юридическаго характера по вопросамъ гражданскаго и уголовнаго права и судопроизводства, меневымъ, нотаріальнымъ, судебно-военнымъ и пр., а также о внутренней жизни кавказскихъ судовъ и о вопросахъ дня, въ 1885 г. будутъ помѣщены: грузинскіе законы царя Вахтанга, съ необходимыми предисловіемъ и примѣчаніями, и продолжены изслѣдованія законовъ: армянскихъ—по Мхитару Гошу, еврейскихъ—по Маймониду, мусульманскихъ, собственно Кавказскихъ народностей; ихъ адаты и пр.—Кромѣ того О. І. Гулишамбаровъ, Д. П. Пурцеладзе, Н. А. Шавровъ и др. обѣщали статьи по вопросамъ финансовымъ и экономическимъ; П. И. Ковалевскій, З. А. Блюмъ, Г. И. Еднубовъ, А. А. Павловскій и др.—по судебно-медицинскимъ.

УСЛОВІЯ ПОДПИСКИ:

Редакція и администрація журнала (для пріема подписки, объявленій и розничной продажи)—Тифлисъ, Сололакская ул., д. кн. Меликова.

Подписная цѣна на журналъ, съ доставкою и пересылкою: на годъ—10 р.; на 6 мѣс.—6 р.; на 3 мѣс.—3 р. 20 к.; на 1 мѣс.—1 р. 25 к.

Разсрочка въ платѣ денегъ допускается—для годовыхъ подписчиковъ: при подпискѣ 4 р., въ мартѣ и апрѣлѣ по 3 р., и для полугодовыхъ: при подпискѣ 3 р. и черезъ два мѣсяца еще 3 р.

Для гг. студентовъ—годовая плата 8 р.; полугодовая 5 р.

„делающіе пріобрѣсти журналъ за прежніе года, уплачиваютъ: за 1881 г.—8 р.

20 к. и за все слѣдующіе по 10 руб.

При перемѣнѣ адреса вносить 40 к.

За объявленія, казенныя и частныя—строка пегита 10 коп., $\frac{1}{2}$ страницы 3 р. 25 к., цѣлая стран. 6 руб. 50 коп.

Подписка и объявленія принимаются также въ Москвѣ и Петербургѣ въ книжныхъ магазинахъ И. П. Анисимова.

Отдѣльные №№ „Юрид. Обзоръ“ продаются по 25 коп., въ Тифлисѣ, въ Центральной книжной торговлѣ.

Статьи должны имѣть подпись и адресъ ихъ автора, для свѣдѣній редакціи, и могутъ подлежать передѣлкамъ и сокращеніямъ.—Статьи безъ означенія условій гонорара признаются безплатными.—Обратная пересылка рукописей для редакціи не обязательна.

При доставленіи въ редакцію „Юридическаго Обзорня“ экземпляры юридическаго сочиненія; о немъ будетъ данъ отчетъ и отдана публикаціи. Писателю, подписавшему „Юрид. Об.“ имѣютъ право на полученіе, чрезъ редакцію, свѣдѣній о положеніи ихъ дѣлъ въ Тиф. судеб. учрежденіяхъ—въ текстѣ журнала безвозмездно, а письменныя и телеграфныя—по соглашенію съ ред. журнала.

Редакторъ-издатель А. С. ФРЕНКЕЛЬ.

ԲԱՅՈՒՄ Է ԱՌԱՋԻԿԱՅ 1885 ԹՈՒՆԿԱՆԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՄԻԱՄԱՆԱՅ ՊԵՏԱԿԱՆԱԿԱՆ ԿԱՆՏՈՆ

ԵՐԵՎԱՆԵՐԻ ԵՒ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

(ՏԱՐԷՆԸ 1 ՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԻ 12 ՀԱՄԱՐ 2—3 ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ԹԵՐԹ)
Ամառուայ սկզբի և վերջի ամիսներին համարները լոյս կը տեսնեն միասին:
Կը հրատարակուի միևնոյն դիւրքով, միևնոյն ուղղութիւնով և նոյն
աշխատակիցներին մասնակցութիւնով:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

- I) Վէպեր, մանրավէպեր, զրոյցներ, առակներ, հէքիաթներ, ճանապարհորդութիւններ, կենսագրութիւններ:
- II) Բանաստեղծութիւններ:
- III) Գիտութիւն և արուեստ:
- IV) Հետաքրքիր տեղեկութիւններ:
- V) Այլ և այլք:

Զ Ո Ւ Ա Ր Ճ Ա Ն Ի Ք

- VI) Մանկական, ֆրեթէլեան, շախմատի և այլ խաղեր, բերուաներ, թուաբանական խնդիրներ: Անեկդոտներ, հանելուկներ, շուտասելուկներ:
- VII) Երգեր նոտաներով:

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

- VIII) Կրթութեան և դատարարական վերաբերեալ յօդուածներ և տեղեկութիւններ:
- IX) Առաջարկութիւններ, խորհուրդներ:
- X) Մատենախօսութիւն և նոր գրքեր:
- XI) Խառն լուրեր:
- XII) Պատասխաններ: Յայտարարութիւններ:

Երկրորդ բաժինը կը հրատարակուի առանձին թերթերով տարեկան չորս անգամ:

Տարեկան բաժանորդները կը ստանան երկու պրէմիա՝ յուլիսին և դեկտեմբերին. իսկ մինչև դեկտեմբերի 15-ը իրանց բաժանորդագրութիւնը նորոգող և վճարող անձինք կը ստանան յունուարի համարի հետ և երրորդ պրէմիա՝ ալեօգրաֆիկական պատկեր:

«ԱՂԲԻՒՐԻ» տարեկան բաժանորդագինը 3 լուրի է, կէս տարուանը՝ 2 լուրի:

Հասցէն՝ Тифлисъ. Редакція „Агбуръ“ իսկ արտասահմանից՝ Tiflis (Caucase) Rédaction du journal «AGBUR».

Խմբագիր—Հրատարակիչ՝ ՏԻԳՐԱՆ ՆԱԶԱՐԵԱՆՅՑ:

